

శ్రీ రామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీ

అభినవ

ఉత్తరగోధనావహరణము.

—: ౦ :—

గ్రంథకర్త:

రావి అచ్చయ్యనాయుడు.

సింహపురిమండల స్కూలపురిసీమ

వలేటివారిపాలెం

కందుకూరుతాలూకా నెల్లూరుజిల్లా

మొదటిఘాట ప్రతులు 500

రాజమహేంద్రవరము

శ్రీ సత్యానంద ప్రెస్ లిమిటెడ్

ముద్రింపఁబడియె.

1930.

—

రు. 1-0-0

నిజాపనము.

పరమపూజావందనీయులగు ఆర్కులారా !

ఉ. శ్రీధరనీ నియోగ్యులు చెన్నలారెడి భారతంబునన్
పృథివిని కొన్నిరీతులను పోల్చిరచించుటగాంచి మోష
మందుచును రచింపనెంచి యెందరెటన్ రచియించినన్వృథా
గాదుగదాయటంచు మదిబూని రచించితిగాచమిరలున్.

క. బాలురపల్కుల నెప్పుడు
ఆలించక యుండుటెల్ల అర్హంబగునే
బాలురపల్కుల నెప్పుడు
ఆలించగ నలయునెల్ల ఆర్యజనంబుల్.

గాన—క. ఇందున తప్పలు యుండిన
పొందుగ విడనాడి ఒప్పలన్నియుమిరల్
డెందమునందున నుంచుడి
వందనములుజేతు ఆర్యవర్యుల్ మీకున్.

తే. గీ. తప్పలుండిన గాని దయతోడవిడి
నెల్ల ఒప్పలు గాగనునెడమిచ్చి
పుస్తకంబును సభిష్టపొందజేయ
నాదువందన అర్హులయ్యెదరుగాక.

వలేటివారిపాలెం. }
20—8—29

ఇట్లు
గ్రంథకర్త.

—♦ యిందువచ్చుపాఠాలు ♦—

పురుషులు.

సూత్రధారుడు

దుర్యోధనుడు (హస్తినాపురపురాజు)

(కౌరవయోధులు)

కరుడు

శకుని

భీష్ముడు

ద్రోణుడు

కృపాచార్యులు.

అశ్వత్థామ

కంకుభట్ట—సర్పరాజు

వలనుడు—భీముడు

బృహన్నలు—అర్జునుడు

దామగ్రంధి—చతురుడు

తంత్రీపాలుడు—సహదేవుడు

విరాటుడు—మత్స్యపురాధీనుడు

వృత్తరుడు—విరాటునిపుత్రుడు

శ్రీకృష్ణుడు

బలరాముడు

అభిమన్యుడు

స్త్రీలు.

సతి.

సైరంద్రీ—ద్రౌపది.

ఉత్తర—మిత్రనిపుత్రిక.

ఈనాటకమునందు యింకను అంతిమపుస్త్రీలు మందగొల్లలు పురో
హితులు నేవకులు మొదలగువారువత్తురు.

ప్రార్థనము.

సీ. దంతితొండముతోడ ధరలోనపూజించి
 విఘ్నేశ్వరుండన వరలెనెవడు
 బొజ్జరూపంబున విద్యలకధికుడయి
 వామనరూపుడయి వరలెనెవడు
 పార్వతిశిశులకు పుత్రుడయి జన్మించి
 కుడుములుగోరెడి కుర్రుడెవడు
 మూషకవాహనుండయి ముదమొప్పగా
 జనులచే నుతియింప జనునెవడు

గీ. సకలవిద్యలకెల్లను సంభ్రమమున
 ప్రార్థనంబుచు గొనుటచేత్రబలునెవడు
 మహితబాంధవుడయిన మహేశువుతు
 డనగవెలయు విఘ్నేశ్వరు మదినిదలతు.

గీ. కమలగర్భోద్భవుని సతికంజనేత్రి
 విమలమతితోడ దలచివిద్యత్కనీశ్వ
 కేశులగు పూగ్వకవివరుల వినుతిజేసి
 నాదువంశేశుడగు రామచంద్రుడలతు.

స మ ర్పణ ము.

గీ. నాదుకృతమయిని యుత్తరగోధనాప
 హరణమచునాటకంబు హరిసాక్షిగాను
 మహినివల్లెట వార్పురి మందిరుండు
 రామచంద్రుని కర్పణగాగగూర్తు.

మం గ శ వా క్య ము.

క. పొందుగనాచే విరచిత

మందిన యీనాటకంబు మహిలోపలనా

చంద్రార్కముగను దనరును

అందాఅరవిందనయన అంబుధిశయనా

శ్రీ

అ భి న వ

ఉత్తర గోధ నా పహరణము.

స్తవ మాంకము.

(సూత్రదారుడు ప్రవేశించును. పుష్పాంజళిని)

ఉ. అలవై కుంఠపురంబులో నగరిలోనామూలసాధంబు దా
పలమందారవనంబులోపలను లక్ష్మీదేవిసయుక్తుడై
యిలసంతోషము మించిభక్తులను గాపాడక మదిన్ నెంచు నా
నలినాక్షంబుధి శయనుడొసగు మీకున్ స్థతతారోగ్యముల.

అహా యీసభనువర్ణింపవే నోళ్ళుగల ఫణింద్రునకయినను సాద్య
మృగనట్లు తోచకయున్నది. యీసభ నెల్లశృంగారమయియుండు దేవరాజ
సభనుబోలియుంటగాంచి వీరి నెటులయినను ఆనందసాగరమగ్నులనుజేయ
వలయునని నామనంబు సంతాపమొందుచున్నది. అయినను వీరినెల్ల
మనోరంజన జేయుచునాయని సందేహముగల్గుచున్నది. (అలోచించి)
కానీ నాప్రాణేశ్వరితో నాలోచించెదను. నటీ. ఒకసారినినవరసమృదు
పల్లవంబయిన మోముతీలకింపజేయుమా—

నటీ—ప్రాణేశ్వరా నన్ను రావించికతంబేమో వినిగోరెద ?

సూత్ర—సఖీ కల్పతరువుబోలియున్న సభనువర్ణింపుము.

నటీ—మున్నుధర్మజుడింద్రప్రస్తపురంబునందు

యశ్వమేధంబు యొనరించుకాలమందు

దేవమునిరాజ విదితమయి యొప్పునధను

బోలియున్న యీసభ తేరిచూడ.

సూత్ర—ఆహా! నీయొక్కమృదుమధుర రసోక్తులచే కమలముః భ్రమ
ముజోక్యమధురంబు గ్రోలిరంజిల్లుకరణి నామచంబు పులకాం
కురంబయ్యె అదియునుంగాక నాయొక్కసందేహమునినర్పించె
నటి—నాథా అట్టిసందేహంబెద్ది. అదియెట్లునివారణంబయ్యెనో దెల్పు
ము. వినగోరితిని.

సూత్ర—సఖీమణి యీసభను యెట్లురంజింపజేయుదమా యనిసందేహ
ముండెచది నీప్రధన్మజుచి సభయనిచంతనె యీసభనుధన్మ నీ
యంబగు భాంతకధచే రంజింపజేయగలచనియూహించె.

నటి—భారతమచనసాద్యమయిన మెడమయి యుండె. అటువంటి భారత
కథను ప్రదర్శింపసాద్యమా అయినచోకరాత్రి ప్రదర్శింపగలమా.

సూత్ర—భారతమంతయు వలచువచునా అయినరాత్రి ప్రదర్శించుటకు
వీలవునా కానయందొకస్కందముమాత్రము.

నటి—ప్రాణనాయకా అటులయిన నేభాగము ప్రదర్శింతమని మీయు
ద్యమముతెల్పుము

సూత్ర—బాలామణి.

గీ. కురుకులాధిపు బలములదాడివెడలి

మన్వ్యభూపతి దేవులపహరింప

యుత్తకునిగూడి యర్జునుండు గ్రీముగను

పశులవెక్కకు గొనిపోవు పరుషకథను.

నటి—ఓహో! యిదియేకదా యుత్తరగోధనాపహరణము. “నాథా”
చిత్రమేమియోకాని యీనాటకరాజమును తలచినంతనే నా
మనముప్పతిల్లుచున్నది. యీనాటకమునభినవముగా రచించిన
వారెవరో శ్రవణానందముగా వినగోరెదతెల్పుము.

సూత్ర—సఖీమణి గ్రంథకర్తతో నవనరమొదులకు, వరరసగాంభీర్యసా

హసమగు శైలిని రచించినందున కథ రసవంతము గదా
కావలయును.

నటి—జీవితేశా ! అయిన నాబాలగోపాలము నామము విన గోరెద
తెల్పుము.

సూత్ర—ప్రేయసి ! మనదిరకాలమిత్తుండగు నుతను.

గీ. పృథ్విలోన వలేట్రావిపురమునందు
రానివంశాబ్ధిచంద్రుణ్ణా రమ్యగుణుడు
అప్పయామాత్యద్వితీయతనూభ వుండు
అచ్చియాజ్ఞుండె నీకృతిని అవనిలెన్నె.

నటి—ఓహూ! యితనా మున్నితకు గజరాజచరిత్రమును రగడగారచి
యించె మరల దీనిరచియించెగాబోలు.

సూత్ర—గ్రంథకర్తతాను పదునెనిమిదివత్సరమున నేనీరెండుగ్రంథ
ముల న్రాయనుంకించి రచియించె.

నటి—సరి. సరి. తెలియునులే మున్ను నేనెరుగుదును.

సూత్ర—చటిప్రాద్దగుచున్నది మనముండరాదు ఋతువర్ణనమొనర్చుము

నటి—యేఋతువునుగూర్చివర్ణించెదను.

సూత్ర—యేదసేల వసంతమేకదా.

నటి—గీ. కనులపండువుగాగ వసంతఋతువు

వృక్షతతులుచిగిర్చియుల్లాసమొప్ప
మనమునకెంత యానందమువృత్తిలై
ఋతువులరేడు యనదగువసంతఋతువు.

సూత్ర—నటి వెళ్లదమురమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు.)

(తెరవాలును.)

అ భి స వ

ఉత్తర గోధ నా వహరణము.

ప్రథమాంకము.

ప్రథమరంగము—సభామంటపసీను, దుర్యోధనునికోర్టు.

(దుర్యోధన, దుశ్శాసన, కన్దుసభికుల ప్రవేశము.)

దుర్యోధ—మిత్రమా! ప్రభాకరతనయా? యీదినంబున నామనంబు కలతనొందుచున్నది. పాండవులనెదుకుటకుజవిన చారులు యింతనరకును రాకయుండిరి. పాండవులజాడలుదొరకుటదుర్లభమయి యుండునేమో పాండవులను జయించుటకు మార్గముతోచకున్నది. చారులు నేడోరపో చనుదెంతురు. తదుపరి కారణమరిసి వలయుకార్యము నాలోచింతముకాని నీయాలోచన యేమో తెల్పుము.

కన్దు—నాజా తెలియనివానివలె నడిగెదవే— నాచిత్తవృత్తియెల్లప్పుడును నాకాంతేయుల దునిమి రాజ్యభారమును నీశిరమునందుంచి గజపురిసింహాసనాసీనుంజేసి చంద్రవంశమున నాచంద్రార్కముగా నెగడుచున్న సవరత్నస్థాపనమగు మకుటమును నీశిరమునందు జేర్చి నాకనులార నెప్పుడుగాంతునాయను చింతదప్ప వేరొక చింతలేదు.

దుర్యోధ—అంగరాజు పాండవుల జయించుట నసాధ్యమయినను అక్షి పుత్రేక్షులయిన మరల ద్వాదశవర్షంబులు కాసనాంతరమునను నొకవత్సంబు సజ్జాతమును జలుపడిలేక యుండుముకదా?

దుశ్శా—ఆస్మయ్యా పాండవులజాడలు వెనుక బయలు వెడలి చారు
 లువచ్చి సింహద్వారమున కాచియున్నారు.

దుర్యో—తమ్ముడదుశ్శాసనా వారినిత్వరితముగా తోడ్కొమ్ము.

(చారులు ప్రవేశము.)

చారు—నందనము. దుర్యోధనమహారాజా పదివేలవందనములు.

దుర్యో—(తలయూచి) చారులారా పాండవులజాడలు కనుగొని వచ్చి
 తిరా లేక రిత్తయుంటరా

చారు—దుర్యోధనరాజచంద్రా, మాయిదుముల చెప్పటకు సాధ్యమా
 అయినను.

సీ. ద్రవిడకర్ణాటాంధ్ర త్రిగర్తదేశంబుల

కానగలేరు కొంతేనువరులు

మాళవనేపాల మగదఘూర్జరదేశ

పాలనంబునలేరు పాంచాలివిభులు

భోజకలింద పులిందదేశంబుల

పూజ్యపాండుమహీశు పుత్రవరులు

బస్కరసింధు బంగాళరాజ్యములలో

కనరారువారిని కనగపేరు

గీ. దేశదేశంబులను మేముతిరిగితిరిగి

మనసువర్జించి పురితోవమరలినాము

అవనిమనుదురో లేకయజీవులయిరో

చెప్పజాలము డేమంబుకురుకులేంద్రీ).

రాజచంద్రా అదియునుంగాక.

క. కొండలుగుహలును వనములు

మెండుగ నది విపినభూమికొలనులు రాజా

ఖండితముగ మేమెతకియు

చండాంశుప్రచండ చాలచాలైభూపా

అదియునుంగాక మరలివచ్చినపుడు నొకవిచిత్రమునువింటిని. అదియేమన
మత్స్యదేశంబున విరాటనగరంబు.

గీ. మత్స్యభూమిశు మగదియగు సింహబలుని

కలికినోసము గంధర్వు డకాలమందు

చూడచిత్రముగాగను గుహరించి

విగతిదేవని నొనరించె విభువచంద్ర.

దుర్యోధన్—రాధేమా వింటివా! ఆవనితయేద్రాపతియు గంధర్వుడే భీము
డునయియుండును. యేలయనసింహబలునిజయించుట భీముడు
తప్ప మరియెవ్వరును దాకజాలరు అందువలన పాండవులు మత్స్య
నగరంబున యున్నారనుటకునందియములేదు. రాధేమా ఆయన
మామగారగు శకునితో ఆలోచింతము. (నేవకాయుటరమ్ము.)

సేన—చిత్రము ఆజ్ఞయేమి.

దుర్యోధన్—నీవతివేగంబున అంతఃపురమునకుజని మామామయగు శకుని
త్వరితముగా తోడ్కొమ్ము.

సేన—చిత్రము.

(నిష్క్రమించును)

—♦ ద్వితీయ రంగము. ♦—

(ద్రోణ, భీష్మ, దుర్యోధన, కర్ణ, దుశ్శాసన, శకుని ప్రవేశము.)

గహస్యస్థలము.

దుర్యోధన్—మామా శకుని నిష్కటిరోజున చారులువిన్నవించిన సమాచారము
తెలియునా.

శకుని—కురుభూపతి! యేమి చారులువచ్చిరా చారులువిన్నవించు సమాచారము
వినినగోరెద.

దుర్యోధ—ద్విపద.

శ్రీవీరరాజేంద్ర! శకునిమహారాజ.

నావిన్నపంబిను నలినాక్షతేజ

కౌంతేయువార్తలు కనుగొనవెడలి

నట్టిచారులునాకు నయముతోనిపుడు

విన్నవించిన యెట్టి విస్తారశయము

వినిపించెదను విను వియసీతిచంద్ర

మహిలోపలను గనమత్స్యపురమందు

మహిపతి విరఱుని మరది కీచకుని

వనితవ్యవరంబున పక్కనిశిరాత్రి

కనుగొన నొక మహాకంఠీరబలుడు

గర్వాందుడయినట్టి గంధర్వడొకడు

అర్ధరాత్రంబున నరుడెంచినతని

వివతిదేహానిశేస వికృతంబుగను

పుపకీచకులజంపె యుర్విపయినపుడు

అంతట బలశాలి అంతధీరుండు

అంతటమోరమపు అంతగాంభీర్య

గర్వాందుడేభీమ గంధర్వడనియు

అరవిందపాంచాల అంబుజాక్షినియు

మహిలోన యామత్స్యమహిపతియొద్ద

మహిపతిపుత్రులు మరుగుగానడచి

బ్రతికియున్నారని పట్టుదలగాను

మదిదలచినాడను మానవాదీశ
 నీమనమందున నిశ్చయంబయిన
 ఆత్మాత్మ విననొప్ప అవనీశచంద్ర
 రాజశ్రీమహారాజ రాజరాజేంద్ర
 రాజీవస్తుతివంద్య రణవీరచంద్ర,

అటుగాకుండిన కీచకునిజంపనే జీవతాంశునిచేతగాని నెవ్వేరదనియు, నా
 యభిప్రాయము.

శకు — మరదీ గజపురాధీశ ! తెన్నగానాలోచించితివి. అటులనే జరిగి
 యుండుననియే నాయభిప్రాయము అంగరాజా, మీయొక్క
 యాంతర్యము బహిరంగపరచుము.

కన్దు — శకునిధరానాథా ! నాయభిమతమునట్లే యీశ్చక్రొనిపోవుచూ
 యున్నది అదియునుంగాక యల్లకాలంబునందునను పాండవు
 లున్నదేశముపశుజనసస్యసమృద్ధియై నిరతము వర్షములువర్షించి
 సుభిక్షముగాయుండును. నేటికాలమున మత్స్యదేశముయటు
 లనేయుండెనని వినియుంటిని. కాబట్టి పాండవులేవురును నందియ
 ములేక నానగరమున వర్తించుచున్నారు.

దుర్యో — అంగరాజా! అటులయిన మనముసైన్యసమేతముగా వెడలి
 మత్స్యనగరంబుచుజొచ్చి పాండవులనుగనుగొందము అదియెటుల
 నప్రదమయున మన సుశర్మనుబంపి మత్స్యభూమిశుక్లాభూమి
 యందుయుండు దేనువులను నపహరింపజనవిచ్చిన విరాటుని
 రణనన్నాహంబంతయు నటువెడలిపోవును. తదుపరి సర్వసైన్య
 గురుపితామహగురువుత్రు అంగరాజాబంధువర్గసహితముగా
 వెడలి విరటుని యుత్తరగోధనము లపహరింప పాండవులున్న

యడలబయల్పడదురు లేనియడలమనవిరోధియగు విరటునిసంహరించివారిరాజ్యముపహరించుదము యిదియేనామనోనిశ్చయము

శకు—భేష్! బహుమంచియాలోచనకుదిరినది. తడవునేయకుము అలస్యమయినచోపదమూడేండ్లు పూర్ణమగుచున్నది. సైన్యమును ఆయుత్తవరుచననుజ్ఞయిమ్ము.

దుర్యో—అటులయిన నొకరిపట్టుదలతో సాధ్యమయిభేదించనలవియగు కార్యముకాదు. కౌరవీరులందరును యీకార్యమును శిరసావహించి నెరవేర్చవేడెదను. తాతా! శంతనవుతా! పరమ పూజ్యుడవయిన నీభుజస్కంధమున యీకార్యమాసిన పట్టాభిషేకమొనర్పించితిని. తరువాత నీయిష్టము.

భీష్మ—(తనలో) హా! దైవరాయా!

శా. చింతలు నొండగావలసె సేనమహారథకత్వమంబునకెంతయు గాసిజెందియిటు కాటయెరుంగకహరవశమునకెంతయు క్రొత్త క్రొత్త ప్రయోగములన్నియు నొకటుగాగకొంతేయులకెంతకష్టపడకాలముగూడెను ద్వారకాధరా.

అదియునుంగాక నాధర్మపరులయిన పాండుభూమిశుతనయులు.

గీ. పాండురాజమహీదవు పుత్రులయ్యు
నాదుచేతులలో గారవమున బెరిగినట్టి
సట్టిపాండవులెట్టి యనాధలయిరి
వారికి యిలపుటయరుగనువారిజాత.

(ప్రకాశముగా) కౌరవాగ్రజా నీవాక్యమును శిరసావహించెదను.

దుర్యో—సభికులారా! మీరందరును నాయందు దయయుంచి యిష్టమైన సంపూర్ణానురాగమున సాయమొనరించగోరెద.

అందరు—అటుచేయుదుము.

దుర్యో—సేవకా!

సేవ—యేమిసెలవు.

దుర్యో—గీ. రేపువుదయమునందు విరాటుపురికి

చనగవలయును చయ్యన జనియుసీవు

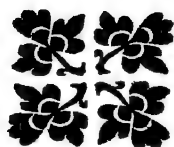
భీతినొందెడి రణభేరి వ్రేయుడివును

సైన్యమంతయు నమకూర్చ నెరుకపడగ.

సేవ—చిత్తము.

నిష్క్రమించును.

(తెరవ్రాటును)

శ్రీ

అ భి న వ

ఉత్తర గోధనా పహరణము.

—♦ ద్వితీయాంకము. ♦—

ప్రథమరంగము—అరణ్యసీను.

(మందగొల్లలు సురభులు ప్రవేశము)

నడ్డికోటకు—ఓయ్ ! పుయ్యెముంతకట్టుపిచ్చిన్నో సీపానుగాల యాం
దోయి యియ్యాలమనరాజు సయ్యసమ్మేతంగా యాడ్కొ
పోయిండంట.

పిచ్చన్న—అదిగాదోయ్, సీయెగ్గాల దచ్చినుంగున్నావలయేరోతోల్క
పోతుండపోయిందంటోయ్ వానెమ్మనెత్తిమాసినకొడ్కుమనమ
యితెమోరుగోల్తా పొడవక రాజుకు చెప్తమంటోయి. నెత్తి
గాల్సినా యాల్లపుచేతగాక ప్రక్రిందుగాని.

పుల్లపులెరన్న—నరొన్నీయి అటుమాడంజోయి. అదెంది సీయమ్మ
జగడ. అయ్యెంగుర్రాయి అయ్యెంమొంటులు అయ్యెమేనేగలు
యిట్టొంతుండయేమోయి చీ యెగ్గానకొడ్కొ.

పిచ్చన్న—సాములాలా యిట్టొంతుండారేడికయ్యో యాడ్కొచెప్పండి
దోవజెప్తము. పూళ్ళోరాజుగారు లేరు పట్టంలోనికిపోకారా
యేమి.

దుశ్శా—మందగొల్లలారా! మీరాజుగారువెచ్చటకి చనుదెంచియుండి
రి. యిప్పుడునగరమునందెవరున్నారోతెల్పుడు.

గొల్ల—సామో ! మారాజుగారి ఆవులయేరోతోల్కొనిపోతుండేను.

యద్ధానిపోయిరోటు.

దుర్యో—(తనలో) యిదేనుంచితరుణము. భటులారా దేవులను మనవురమునకు మరలించుడు.

(భటులు దేవుల మరల్చుచుందురు.)

పిచ్చ—దేయిటబాద్దెందిరా యోరయ్యా ఆవులతోల్కారు గూడికి తోల్కారోకానిమరి.

దుర్యో—మందగొల్లలారా ! మేము కురుసేనలము. విరాటుని గోవుల కొంపోవుటకయి యుటుచనుదెంచితిమి. మీరుపురంబునకుపోండు యర్రన్న—యాందిరో నాయాల్లా! కురుసేనులయ్యేది. గొర్రుసేను అయ్యేది ఆవులబోనియ్యము.

దుర్యో—గోపాలులారా ! వృథాప్రియాసనొందకుడు.

యర్రన్న—పయ్యాసలేడు. కిందాచాలేదు నీయబ్బచ్చినా తోల్కి య్యను. తోల్తే మోరుగోలిరుగుద్దినాయాల (అనికొట్టుచు).

దుర్యో—గోపాలులారా! యివిగో శరములుకాచుకొనుడు (శరములు విడచును) గోపాలురు సైన్యము యుద్ధముచేసి గోపాలురు వెళ్ళుదురు. (తెరవాయిను.)

—♦ ద్వీ తీ య ర ం గ ము ♦—

(ఉత్తరుడు అంతఃపురస్త్రియ సాచికలాపచుందురు)

(మందగొల్లలు వ్రవేళము.)

గోపాలులు—పుత్తరా, పుత్తరా, ప్రాణముదక్కించుము. రచ్చించుము రాజపుత్రా.

ఉత్త—(నివ్వెరజెంది) గోపాలులారా యేమియాపదచేగూడెనో తెల్పు ము మీయొక్కయాపదబాపెదను.

గోపా—గీ. వందలవలె యుత్తరవరగుణాఢ్య
ధార్తరాష్ట్రుని సుతుడు దుర్యోధనుండు
తనచతుర్విధసేనతోతల్లి మనదు
గోగణంబుల వెడలించె గజపురంబు.

ఉత్త—(కోపముతో) హా! దుర్మాగా సుయోధనా ఎంతక్రూరకార్య
మొనరించితివిరా మదాంద.

గోపా—ఉత్తరా! రాజురలేడు. గోవులుచాలాదూరమున వెడలిపోవు
చున్నవి. నైస్యముచూడ చతురంబోధిబోలి యచ్చట జూచి
నను రామశేఖమయియున్నది. కావున

శా. వేగమెగల్గు యుద్ధముకు యుత్తరధేనువులకా మరల్వగకా
మక్కువతోడ నీదగుబలంబును రాజసభాస్థలంబునకా
మిక్కిలి నేర్పుగాను నినుమెచ్చుచు బొగడుచునుండుగాంచు
యీగండము బాపి రాజునిను ప్రేమచు నొనరెఱితిజల్పుమా.

ఉత్త—యేమీరా దుర్యోధనా మాతండ్రి పురంబున లేకయుండుట
గాంచి దండెత్తివచ్చితివా అయినను లోకగాంభీర్యరణశూర
దిగ్విజయుండగు భూమింజయుండు లేడనితలచితివి కాబోలు.
గోపాలులారా మీరుపొండు భయమందకుడు.

ఉ. అనయము కౌరవాది త్రిజగంబులు నొక్కట నెత్తివచ్చినకా
వనజభవుండు దేవగణముతంబుగ తానెదిరించినచ్చినకా
కదనమునందు కౌరవుల కల్పడి శిరములు ద్రుంచివేసి గో
గణము మరల్చితెచ్చెదను రథంబునులెమ్మిట వేగసాహిణీ.

అదియుచుంగాక.

శా. పురమునయుండు సేనలను రద్యములుకా విలుకాండ్లువీరులుకా
సారథులుకా రథంబులు యేనుగులున్ యలమాప్తివారలుకా

ఉవ్రములు నమస్తపరివారము దక్షిణగోగణంబుల న
డరిత్రగర్తదీశుడు హరింపగవాసి నెమర్కొన జనెన్.

అందువలన యీపురంబున మొలత్రాడుకట్టినబాలుడయినను కన
రారు. యీసమయానుసందర్భమున సారథిలేడు అందుకతన
యధమునకు బయల్పెడలుటకు సందేహముగాయున్నది. పేరు
నకు సారిథియున్నయడల.

క. పేరుకు సారిథియుండిన

మారునిసరి కౌరవాభిజౌచ్చియు నేనున్

ఘోరముగ వైరివీరుల

వీరుడనయి చంపనేర్తు యీక్షణమందున్.

సేవకా యిటురమ్ము.

సేవ—చిత్తము.

ఉత్త—నీవు వెడలి పురమంతయు వెతకి పేరుకు సారిథిగా యుండుటకు
మొలత్రాడుకట్టిన బాలునయినను తోడ్కొమ్ము.

(నిష్క్రమించుచు).

—● తృ తీ య ర ం గ ము ●—

బృహ—ఆర్యరక్షవరాయణా! మేమీయిడుముల నెన్నిదినము లను
భవించవలయునోకదా మేమందరము ఒకచోటనుండియు ఒక
చోటకుచూచుటకును భగవత్ప్రాప్తము లేకయుండెదా! నా
దుర్మార్గులయినకౌరవులెంత. యత్నముసాగించిరి. మమ్మెన్నియి
డుములగుడిపించిరి. [కోపముతో] ఒరేమధాందా నుయోధనా!

వట్పాది—గీ. ఘోరరణముననిన్ను ఘోరముగను

పుత్రబాత్యాడి బంధువర్గంబులో నీ

పైస్యసామంతభూజనంకలితముగను

కాలుపురిజేర్చుకున్న నోకరినచిత్త

పాండురాజమహిపతిపావనంబు

జెందినట్టియు వంశమేస్థిరమెయగును.

(బరిహస్తుడై.)

మనసేనల తొందరించెదవు. యిచట యెవరునులేరే [ఎదుటజూచి] అదిగో పాంచాలిరాజతనయగాబోలు నిటువచ్చుచున్నది.
[కూర్చుండును].

(ద్రౌపదిప్రవేశము)

ద్రౌప—ప్రాణేశ్వరా! పదివేలవందనములు.

బృహ—గీర్వసుమంగళభవయై వర్ధిల్లుమునాయకి.

ద్రౌప—ప్రాణనాథా! పురుబలంబున వచ్చి దేవులు తోలుకపోవు
చున్నారట ఉత్తరుకు రణమునకు జనుటకు సారథి లేనికతంబున
నిర్విష్టుడయి యున్నాను. మనమజ్ఞాతము పూర్తియైనదా లేదా
లేకయున్నచో.

గీ. కౌరవాధములందరు కపటమునను
మత్స్యభూమిశు సురభుల మందలించి
ఆయకట్టుచుగట్టి రరణ్యమందు
యేమికాలమొ ప్రాణేశ యెందుకతనో.

బృహ—ప్రాణేశ్వరీ! భయమందకుము.

గీ. నిన్నరోజుకు నజ్ఞాతనిష్ఫలంబు
గడువువెల్చెను మనమికకువలయాక్షి
బయలువెడలిన మోసంబుపారదెంచు
కానిభయమందుటేల కంజాయతాక్షి.

అయిననీవుత్తరుసాలికిజని యిదివరలోనిద్రప్రథముబృహన్నల
నెరుగుదుననియు.

గీ. కాండవంబేర్చునప్పడార్జనేశు

నుతుమపేడిని సారధిగవలయుతోచే

విజయనామంబుసిద్ధించె విజయునకును

నతనిసారధ్యమునుదెల్పు నలవియగునె.

అంతియేగాక నాబృహన్నల నొగలలోనాసినుండయి యుండ
రథంబు గగనమార్గంబున బోవుచుండుననియు నలువయ్యిను,
శైలావతియయినను నేలుచసాధ్యంబనియు యింకనుపరిపరి విధ
ములని యొక్కచాతుర్యమున నతనిమెప్పించి తుదకు నన్ను సారధి
గా గొనునటులయొనగూర్చుము. తరువాత కురువీరుల నిర్వీతు
లం గావించెద.

ద్రౌప—ప్రాణేశ్వరా! మీయొక్క దయార్థహృదయము నాయందుయు
న్నచో నాచాతుర్యమున నిన్ను సారధిగా గొనునట్లొనర్చెదను
నాయదృష్టము మీదయ యెటులుండునో నెలవొసంగుము.
వెళ్ళెదను.

బృహ—నాయకీ వేమరక నీవీకార్య మనుకూలమొనర్చుము వెళ్ళుము.
నిష్క్రమింతురు.

(తెరవోలును)

—♦ తృ తీ య ర ం గ ము ♦—

(పుత్తరుడు అంతఃపురకాంతలు)

పుత్త—చెలులారా! యీపురంబున సారధిలేమింజేసి నాప్రియంపుతండ్రికి
ప్రియమొనగూర్చ జాలకపోయితిగదా. సారధిలేకయున్నను నొక
మొగబాలుడుయున్నయడల పేరుకుసారధిగాయుంచుకొని రధి

కత్వమును రథత్వమును నేనేనెరవేర్చువాడ బాలామఁబులారా
సారథియున్నయడల.

గీ. భీతినొందక భీష్మద్రోణాదికర్ణ
సింధసౌబల సోమదత్తాదిబంధు
దుర్భసైన్యంబు దుర్యోధనాదిమేట
వీరులనుద్రుంచి వాహ్వీనమొందువాడ.

సైర—ఉత్తరా! మీరింత విచారించితగదు. మీరర్పించినయడల నొక
దివ్యసారథి యీపురంబుననే యున్ననాడు.

ఉత్త—సైరంద్ర! యేమోయెరుగనటుల వీక్షించెదవు. మాకగుపడక
మనపురంబున సాధియవరయుండెను.

సైర—విరాటభూనాథతనయా! నామనవంగీకరించుము, మనయంతః
పురమున బాలికలకు నృత్యమునేర్పు నృత్యగురుడయిన బృహన్న
లయే మున్నతమను.

ఉత్త—(కోపముతో) ఆహా! సైరంద్రీ! యెంతసీచవు పల్కులాడితివే
నీకింతకావరమెక్కినదా గారాజపుత్రుడనయియుండి సారథి లే
డనివచించుచుండ నిన్నెవరో పిలిచినటులవచ్చి బృహన్నలను
సారథిగా నొనర్చుచుండువా! సైరంద్రీ.

ఉ. పురుషుడుగాఁడునాతడు పృథ్వీస్థలియందున వాఁడగాదు
నాదమునిదోలుసారథికి నాబృహయన్నలయర్హుడగునేమో
సురసభిమాలినీయుటలు నన్నపహాస్యముజేయజెల్లునే
మరియిటువంటివల్కులును పల్కినశీర్షముఁజొల్లనేసెదక.

సైర—మత్స్యతనయా! ఆగ్రహము సేయకుము. నేనుమీబోటుల
యొద్ద పరిచారికనయియుండి మీబోటులనపహాస్యమాడ నర్హత
గలదాననాటియెను మున్ననేనింద్రప్రస్థంబున నీబృహన్నలను
బాగుగా నెరుగుదును. కావునవచించితిని.

ఉత్త — యితను యింద్రప్రస్థపురంబున యేకతంబునయుండెను. నీవు
నచ్చట యెందునకుగాను నచ్చటయంటివి.

సైర — నుడేష్టగర్భను సుమారా! మున్ను నేనింద్రప్రస్థపురంబున పాండవ
పత్నియయినయాజ్ఞ నే నియబూరమునపరిచారికగాయున్నందున
నీబృహన్నలనచ్చట వృత్యగురువుగాయుండె నాకాలంబున పాం
డవమధ్యముండు కథనోత్సవమునకు జనునప్పుడు నితనిని సారథిగా
గొంపోవుచుండె నారహస్యము నెరిగినదాననగుటచే విన్నవించి
తిని. నాబృహన్నల నొగలలోయున్న.

క. అశ్వములు గగనమార్గమున

ద్విత్యముగా జనుచుచుండుఘోరంబగు నా

విషయంబునందు విభునకు

కుశలంబులు జయముగల్గుశూరత్వమునక.

కావున నాబృహన్నలను సారథిగాగైకొనుము

ఉత్త — సైరంద్రీ! అధికవిసంగ మొనర్చెదవేల యింద్రప్రస్థపురమున
నీపేడియాపుని విజయుండెరణమున సారథిగాగొంపోయెనోయెరిగిం
వుము. లేనియడల నిన్నీకరవాలమునకు బలియొసంగెద.

సైరం — భూమింజయా విజయుండు నీబృహన్నలను.

గీ. యెవును వివ్వచ్చుడీపేడియాపితోడ

వాహ్వసంబునకేగెనో వెరుకపరచు

మాలినీయని నుడివితివిమానవేశ

పూనిడెల్పెదవినుము భూనాథచంద్ర.

ద్రౌప — విరాటభూనాథతనయా ! మున్ను పాండవమధ్యమునకు నీ
బృహన్నల.

నీ. దండివారలు కాలకేములధరగూల్చు

నమయము నితడిసారథిగయుండె

ఖాండవనమదహించి గాండీనంబు

చేగొనుచవునుసారధియితండె

యింద్రప్రస్థపురంబుయేలుచుశత్రుల

నురుమారునవును సారధియితండె

హయమేదయాగంబు భయమలో నొనగూర్చు

కీర్తిగాంచెడి సమఖ్యాతుశితండె

గీ. సౌఖ్యమొనగూర్చు సారధ్యచతురతింబు

శూరునకుడెల్పునొనగూర్చుచిత్రగతిని

వేడ్కనయ్యర్జునుడువడసె విజయుడన

నితనిసారధ్యముచుగూర్చుచర్వినాథ.

ఉత్త—చెలీ మాలినీ! నీవేసమయమునయినను నితనుసారధ్యముచేయ

కనులారచూచుయుంటివా లేక యిర్వరేకనగరంబుచనుండుటం

జేసి జనులొడువాక్యముల వినియుంటివా.

ద్రా—జననాథాత్మహ! వినియుండుటకాదు. కనులారచూచియుంటి

ని మున్ను యింద్రవనము దహించుచవును నీబృహన్నలను కిరీట

సారధిగానియమించె. యుత్తరా యింద్రప్రస్థపురంబునయాన్న

సారధులకంటె రూపవంతుడని యీతని సారధిగాగొనెనా యితని

యందెంతప్రభావములేకయున్నచో నాసాపవనందచుడేలయితని

ప్రేరేపించును. నాసమయంబున నీపేడి సురచిత్రముగా రథంబు

తోలుచుండెనట అటుపిమ్మట నెచటనయినను రణమునకాహ్వ

నించినచో నితనిచే సారధిగా నరుండుగొంపోవుచుండె సారధి

యే యనలేల అవశ్యమున్నచో రధికత్యముచుగూడ నిర్వహించ

నోవునట. యుత్తరకుమారా! నేనెరిగినదాననపుటచే తెల్పితిని.

అటుగాక నీబృహన్నల—

గీ. మేఘసంచేశమయిన మార్తాండువగిది
 మూగవలెనుండు నీమహానీయఘనుడు
 విరపారుషగాంభీర్యవీరవరుడు
 క్రీడిబోలియు రణకేళి జేయనేర్చు.

ఉత్త—రమణీమణి అటులయిన నాబృహన్నల యిటుకువచ్చి మార్గమర
 యుగకీరెడ.

ప్రవా—మత్స్యజననాథతనయా!

శా. నీదగుచెలియలు త్తరకు నృత్యమునేర్చు గురుండుగావునకా
 భేదముభేదమయి జెలగు విరాట్పుభువుత్రిక సతనిచెంతనుకా
 వుత్తరబంపి వేడినిటు వేగను యాజ్ఞనొసంగియు త్తరా
 ఖాదగనిష్టురంబుగను సారథిగాగొను భూపనందనా.

ఉ—సేవకా యిటురమ్ము.

సే—స్వామీ! నచ్చితిని. (ప్రవేశించును).

ఉ—ఘణిహరా నీవీక్షణంబునవెళ్ళి నాముద్దుచెలియలగు నుత్తరనిటకు
 దోడ్తమ్ము. కాలయాపనమొనగూర్చుకుము.

నిష్క్రమించును.

(ఉత్తరవ్రేళము).

ఉత్త—అన్నయ్య నన్నిటకురావించుటకు కతంబేమో వినగోరెడ.

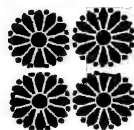
శా. చెలియా యాకురురాజచంక్రముబలుబుల్ గూడి తావచ్చి
 భూమిలోజొరబారి భేనువులరికట్టించిగోపాటరన్ ధీ
 రలాఘంబుననొచ్చిజేసినిటును భవిబోధిలోముంచగా మ
 త్కళకడ్లావసుతిరణము సల్పుటకులేడాయందుతగుసారథి.
 నాయభ్యంతరముంగూర్చి నీసృత్యగురుండయిన బృహన్నల
 సారధ్యము నొసగూర్చునవినియుంటి. కావున సతనిరావించు
 టకొరకు నిన్ను రావించితిని. నీవు

గీ. రాజ్యలక్ష్మివిభవతముండెనేని
 సోదరావాంఛనాయందు సారిజెనేని
 చారుప్రియభక్తిచాంచల్యచలనమేని
 సృత్యగురువును వోడ్డెమ్ము స్వపకుమారి.

శ్రీ త్త—అన్నయ్యా! భవదాజ్ఞశిరసావహించి బృహన్నలనుతోడితెచ్చె
 దను. రణమునకుసిద్ధపడుము.

నిష్క్రమింతురు.

(తెరవ్రాలును)

అ భి న వ

ఉత్తర గోధ నా ప హ రణ ము.

— శ్రీ తీ యాం క ము —

ప్రథమరంగము.

బృ—యీదినంబున నాపియురాలయిన పాంచాలిచెప్పిన వాక్యమెట్లు నిర్వహించెనోకదా.

మ. తడయకనేను నాకురుసముద్రమునిదగ నాకువచ్చెనే
 నీడకగాండివంబునకు నుత్కరశస్త్రశరాళికిమహా
 భక్తుకనాచువీరసవిప్రపాదుష కళమువ్రాల మ
 ద్కటకకరోరకల్మష ప్రమాదముబాపినాహ్లాదమొందనే.
 నాదుర్భాగ్యులయిన గురుమాతాపితానుత దోహదముచకతి
 నాత్ములను.

శా. కరకరశస్త్రరాళిసముదంబున వైరివిరోధిశీర్షముల్
 గదిరిబరిత్యజించినురాసురులంత భలీయసంగనా
 దుర్మద దుస్సనేన గజికర్ణ వికర్ణ విభాతవ్రాతల
 నెరిపియుకొరవాల్లి గడంగుమకోధములెల్ల బాయగా.
 అయినను వృత్తరుడొప్పనో మిన్నకుండునోకదా.

ఉత్తర ప్రవేశము.

ఉత్త—వదివేలవందసములు నాట్యగురూ.

బృ—దీర్ఘానుమంగళీభవుగమ్మా విరాటగర్భాదనీ ! అమ్మగరమున
 నందరుజ్జేమముగా యున్నవారేనా.

ఉత్త—(కన్నీరుగార్చుచూ) గురుతిలకాక్షేమమేలను.

బృ—అమ్మా! కన్నీరుగార్చెదవేల నీకుసంభవించిన కష్టమును నావలన
నయినచోతొలగించెదను. తెల్పుము.

ఉత్త—సృత్యతిలకా నీచేతనపుకాగ్యమవుచో ఆడినవాక్యక్రమమున
హరిహరాదులసాక్షిగా నెరవేర్చెదవా.

బృ—అల్లినుదేష్టగర్భకుమారీ! నాద్వారకానిలయుడగు గోపాలభగవా
నునిసాక్షి ననత్యమాకువాడనుగాను.

ఉత్త—తండ్రిమమ్మెటు కడతేర్చెదవో (యేడ్చును)

బృ—కుమారీ! యథాయంచిచ్చినను కారణమరయకమున్నే దుఃఖంబోధిని
మునుదువేల. కారణము తెల్పుము.

ఉత్త—సాహిత్యోపద్యాయినీ

శా॥ కురుబలవీరవర్గ సుదసురభుల దోలుకువెఢ్ఱుచుండ నా
సోదరుడత్తరుండు కదనంబుకు బోవ రథంబునడువగా
సాధిలేనివల్లనిను సంతనమొప్పుగదప్పనంబుకున్
రారమ్మనిచెప్ప భూమిజముడిప్పుడు సారథిగాగనృత్యుడా.

కావున నాయందు శిష్యవాత్సల్యమున్నయెడల యిప్పట్లున నీకార్య
ము నీభుజస్కందమునుంచి నెరవేర్చవలయును నీవుతప్ప పురము
నందు తగుసారథివెతకిచూచిననుకనుపించు మాయందుపూర్ణా
నుగ్రహముంచి నావెంటరమ్ము. విరాటసింహాసనము నివ్వ
శాశ్వతకీర్తిదురంధరుడవయి మత్స్యరాజ్యమున నొకవేల్పుగా
గొనియాడుచుండగా శాశ్వతకీర్తినాలోచింపుము. (అనిబోధిం
చును).

బృహ—అమ్మావిరాటపుత్రి! నేను వేడినయి నపుంసకుడనయి ప్రీతికు
సృత్యమునేర్చువాడనయినను యీష్టముగ నీయద్దమన్న
ట్లు సారథ్యమునకు మేటనని ప్రతిజ్ఞానున్నట్లునా నాహృ

దయమునరిగియు నెరుగనివలె నిటులాడుట చెల్లునే యుత్తరా
మరునిబాణాజ్వలంబు.

ఉత్త—గురువరా! నేనెవఁజూపింపజూపినదాననా తప్పకమీరునామాట
లాలించియుత్తరునిచెంతకు చనుదెంచి మీరునువారును

చ॥ రణముకునేగుదేసనుచు నిన్నటుదెమ్మని దెల్పెనాను ఆ
ర్పణమును జేసియుత్తరునియిచ్చియు నీదుహృషితనంబుచే
త, ర్పణబాపి వైరులనుస్రుక్కణగించుటో మరలివచ్చుటో
సృష్టణయవును యుత్తరునిపదనంబునకేగుదమో బృహన్నలా.

కాన నావెంటయుత్తరుచెంతకు చనుదెంచుము.

బృ—అటులనే యుత్తరాదర్శనోల్లాసుడనయి చనుదెంచెదను. (తనలో)
ఆహా! నాయనుంగు యర్థాంగియగుపాంచాలియే యీను
నోల్లాసముగావించెనుగదా [నంతోషముతో] ఆహా! పాంచాలి
నాయబృరవుమరునారీ.

[నిష్క్రమింతురు].

తెరవాలును.

—♦ ద్వితీయ రంగము. ♦—

[అంతఃపురమున యుత్తరుడు స్త్రీలు]

ఉత్త—ఆహా! దైవరాయా నాచెలియలు యుత్తర యింకను వచ్చుట
లేదే కురువీరులు చాలాదూరము నేగియుందురు. అదియునుం
గాక.

గీ. సాధయింపనంగిర రంగమందు

వైరులను దుగించి వీరనామంబుగాంచి

నాదుపియతండ్రినన్నబల్ గారవించ

ధేనుగజముల దేశంబుభద్రపఱతు.

[ఉత్తర బృహన్నలప్రవేశము]

బృ—పదివేలవందనములు. మత్స్యరాజ్యదీప్తినిస్తార కిరీటాధరతనయా!

ఉత్త—బృహన్నలా! ఈయచితాసన మలంకరింపుము.

(కూర్చుండును)

బృ—విరాటనందనా!

క. సనునిట రావించుటకును

వినిగోరెద కార్యమిపుడు విభుదేంద్రధరా

కనకాంచిరాంకేయుర

మణివాలకిరీటధార రాజకుమారా.

ఉత్త—నాట్యగురూ! నేటిదినంబున మాతండ్రిగారుదక్షగోధనములను
సుశర్మ హరింపగా కదనంబునకుజనియుండె. నూరనొకవీరు
డైనను లేకచనిరి. యీసయమున, యుత్తరమునయుండు
గోధనములను

మ. యుత్తరగోగణంబులను యుర్విని యాకురుసేనలెల్ల
భీతిల్లగ దుర్మాదాంధుడగు సుయోధన కర్ణవికర్ణసోమ
దత్తాదిత ద్రోణపుత్ర)నది పుత్రకృపాదిత కుంభచంభ వా
గ్దత్తముతోడవచ్చిరట సారథిగమ్ము రణావహంబునకుకా.

కావున నీవీక్షణము సారథిగాతురగముల నరదమునకు గట్టి త్వరితము
గాడెమ్మ.

బృ—రాజా! సక్కయక్కడ నాగలోకమెక్కడయన్నట్లు రణమునకు
నన్నుబిలిపించుటయు సారథిగా నియమించుటయు మొదలగు
వానితో నన్నటువరాభవింపమేరగాదు. ఉత్తరా యిటుజేయుట
మోబోటులకుసరికాదు.

ఉత్త—బృహన్నలా నిన్నీసమయమున వరాభవించితివా యీసమయ

ము పరాభవానుకూలమయిన సమయమేనా కాననీవట్లుతలంచ
కుము.

బృ—రాజకుమారా నిజమయిననునాబోటులు సారధియగుట మీబో
టులకు సర్వముయినది కించయయిన పనియయిననునేనుసారధ్య
ము చేయువారినయినను చూచియుండలేదు.

ఉ. ఉత్తరనాదువాక్యమిను భూవరనందనపేషియాపినై
యిత్తరియుండజూచియిటులాన్యము జేయగనీకుజ్ఞేనే నే
మత్తతుంగసంయుత యరధంబునుదోలగనే నెరుంగ
ముస్తిదులయిన వీరులిల సారధిపేషియటంచునవ్వకే.
కాననేనర్హుడను.

ఉత్త—బృహన్నలూ! పేరునకుసారధియున్నావనజాలునాసారధ్యమును
రథత్వమునేనేనిర్వహించువాడను. మాయందువాత్సల్యముంచి
సమ్మతించుము.

బృ—(అనుమానము నూచించి) యుత్తరకమారా అటులనేవర్తించె
దను.

ఉత్త—త్వరగాహయశాలకుజని మేటయగుతుంగంబుల నరదమునకు
కట్టితెమ్ము వైరులహంసణంచెవను. త్వరితముగాతెమ్ము అను
మానింపకుము. [ఆటయొనర్చును.]

ఉ—నాట్యగురూ!

గీ. ఆహమందుచ మాయన్నవైరితలలు
దుగ్గించ నీవాసమంబున వేగుదెంచ
చనియువారిశిరోవేష్టములనుదెమ్ము
బాహుపౌత్తియలకు బృహన్నగారూ.

బృ—చిత్తము. (బృహన్నలయుత్తరుడు నారోహింతురు.)
(ఆయుధములను ఆరిమునందుంచి సంసిద్ధుడగు) నేవకా!

శా. ఆహవమందువైరులను సుగ్రీవగణించియు గోగణంబులకా
సాహసలీల వెన్నకును జేరగదోలియువచ్చుచుండ
నా, హవమున జయముదెల్పగనుజేరిమృదంగతురంగ వా
ద్యనా, రోహణయుంచుడి మరలవచ్చెడి వేళకుపట్టమందునకా
సేవ—చిత్తము. అటులనేయొనర్చెదము.

నిష్క్రమింతురు.

(జయజయధ్వనులు).

తెరవాలును.

(తెరలోజనులు)

మత్తకోకిల.

మత్స్యదేశపురాధి నాధునిమతియనుంగు సుపుత్రుడ
యిత్సవచ్చినయట్లుజేయుము యిహమునందుత్తారుడ
కురుకులంబులనెల్లగెల్చియు గోగణంబులుదెమ్మిక
మరువకను శిరుపాగలునుదేమిదిని యల్లానంబుగ.

తోహర.

విరటునిపుత్రుడ యీక్షణంబునవీరులనెల్ల హరించి
కురుకులపౌరుషశాలుర నెల్లనుఘోరముగను మడియించి
గురుసుత భీష్మ ద్రోణ కర్ణ కృప కురువీరులసృష్కించూ
అమరకనుజనపాలునిచే ఆనందముగావించూ.

ద్వీపద.

జయము జయమగుగాక జయవిరటుపుత్ర
జయమగునీకును జయయుత్తరేశ
జయలక్ష్మిగొంచునీ జనములుమెచ్చి
జయహారతులుగొను జననాథచంద్రా.

(ధ్వనులు).

అ భి స వ

ఉత్తర గోధ నాపహరణము.

—♦ చ తు థా ం క ము ♦—

రణభూమి—ప్రథమరంగము.

[యుత్తరుడు బృహన్నలప్రవేశము].

ఉత్త—బృహన్నలు! కనుచూపుమేరన దశయోజనవిస్తీర్ణమయి కను
పట్టుచున్న నాసేనయోమోతెప్పము.

బృహ—రాజకుమారా యివుచునునము సంసిద్ధులమయి రణము
చేయుటకు వచ్చిరణముజల్పుసేనయె. అది అదియేకౌరవాభి.

ఉ—అటులయిన (భయముతో) నేనొకడనే నీసైవ్యసాగరము నీద
గలనా నామనంబున సతిభయంకరమయిన భీతిజనించినది. నా
యనో బృహన్నలా నేనిల్వనోప.

బృ—యుత్తరుకుమారా నాసైవ్యముజూచినంతనే భీతిల్లితివి యీసేన
తోనెల్లయుద్ధము జేసెదవు అంతఃపురమున స్త్రీలలోప్రగల్భము
లు బల్కియిచట నిట్లు బంకదగునా.

ఉ—నవుంసవర్యా నాకురుసముద్రమును చూడచూడ నామనంబు
పరితాపంబు నొందుచున్నది. రథంబు పురితోనమరల్పుము.
ప్రాణాః యుష్మయడల బ్రతుకవచ్చును. నేనిల్వనోపను అదియు
నుంగాక.

గీ. గుబులు గుబులున గుండెలు బద్ధిల్లగుచు

పాదములునణక దేహంబుపరితమొందె

అందమున నిల్వనోపనోఅంబుజాక్ష

జీవమున్నను జనకునిజాడనేర్తు.

బృ—[త్వరగారధముతోలును].

ఉ—బృహన్నలూ ! నాప్రాణము తీయుట కింతసంతోషమాయనా
సన్ను పురంబుకుజేచ్చి మాత్రుడిగాఁతోచెప్పి నీకుఁబహుమాన
మిప్పించెదను. పురంబుజేర్చుము [బ్రతిమాలిచు.]

బృ—నుడేష్టగిర్భకుమారా మరల పురంబునకు నేగుట రాజధర్మంబు
గాదు రణరంగము చచ్చినను బ్రతికినను కీర్తియేల లభించును
కాని ధర్మవిరుద్ధమును చేయరాదు.

ఉ—పేడియాపి నేనిలువనోప నీయధము తోల్కొనివెళ్ళుము. కురు
రాజన్యలు వీరరసపారుషగాంభీర్యరణధీరులయి నీయొక్కతీట
వదిలించెదరు. (రథముదిగి పరువెత్తుచుండును).

బృ—పుత్రరా! పుత్రరా! పుత్రమక్షత్రియకులము కవమానమొనగూర్చ
కుము నిలువుము. నరునిజూచినజంబుకంబు సగిదివరువెత్తిన
మగతనంబుగాదు మొగధీరుడవయి రివులనెదుర్చుము. [వట్టు
కొనును].

ఉ—బృహన్నలూ! నేనుయుద్ధముచేయజాలను.

గీ. నేనజూచినయంతనే చిత్తమందు
భయముగల్గుచు నుండెబృహన్ననాకు
యుద్ధరంగమునందునె యుండనోప
సన్నువిడువుము వెళ్ళెదనగరదిశకూ.

కాపుని పురంబునకు పోయి నీకుఁచాలాబహుమాన మొనం
గెద. నామాటవినిగమ్ము.

బృ—పుత్రరా! భయమందకుము నీకింతభయమేనీ నీపుసారధివిగమ్ము

నేనుగణితత్వమువహించి కురుసముద్రమును యుద్ధమనునావచే
దాడెదను.

ఉ—సృత్యనాథా! నీవేనానీకురుసాగరమును నీదగల్గునది (కోపముతో)
సృత్యమనుకుంటివా నాడుటకు.

బృ—రాజపుత్రా! అటులనా యిటువంటికురుసముద్రమాలం నేను.

గీ. యిట్టియాంబోదులును నేనుదాటినాడ
సర్వసాచికి సారధ్యమొనర్చుచవును
భువిని యర్జునుసమాన భుజబలుండు
వెతకిచూడగమూడులోకములలేడు.

అయిన యదృష్టవశమున మీచేనిట్టి అవమానవాక్యములు
వినుటకు అజుడులిఖియించె.

ఉ—బృహన్నలూ! కోపింపకుము. (తనలో) ముప్పునై రంధ్రితైబ్బు
నటులనే యిళనుపల్కుచున్నాడు. బృహన్నలూ అటులయిన
రణమునకేగుదము లేకున్నచో.

బృ—వుత్తరా! లేకున్నచోలేదు గీకున్నచోలేదు. నాచేతితో ఆయుధ
మున్నచో నీభూతలంబున.

గీ. దేవదేవుండు దేవగణంబుతోను
అజుడుశంభుడు అజుసమూహంబుతోను
నురులతోడను సురరాజువచ్చెనేని
యిందరిని నోపినిన్నురక్షించువాడ.

ఉ—నాట్యకులసంభవా! అటులనే సారథిపయితిని.

బృ—సుదేష్టగర్భకుమారా! మచరధమును నాశమివృక్షముచెంతకు
జేర్చుము.

(నిష్క్రమింతురు.)

—♦ ద్వితీయ రంగము ♦—

[దుర్యోధన, భీష్మ, ద్రోణ, కర్ణ, యశ్వద్ధామలు ప్రవేశింతురు.]

దుర్యోధ—దేవపుత్రా ! నేటిదినమున యేకాంతయు ననుభవింపకయే
విరటుని గోగణంబులగొనివచ్చితిమి. శంతనపుత్రా! యీకార్య
మంతయు మీయొక్కబలమువలనే కదా చేయగల్గితిని. [ఎదు
టచూచి]

తాతా! గీ. మత్స్యభూమిశు పుత్రుడుమహారణాతి

శాలియు యుత్తరుడశాంతుఁడగుచు

సంగరమున జేరెసారథిపేడిరూపి

గాగనాతని గనుగొను గంగపుత్ర.

భీష్మ—దుర్యోధనా! సారథి వికారరూపముగానే యున్నవాడు. భూ
మింజయుండు హేహ్యమొందక పేడివానినేల సారథిగానియమిం
చెనోకదా.

దుర్యోధ—నదీనందనా! వారిరువురును నేకవృత్తమున శమంతముదాపు
నకు వెళ్ళుచుండిరి. యేలనోడెల్పుము.

భీష్మ—గాంధారితనయా ! నాసంగతి మనమెట్లునూహించగలము.

(తనలో) నాకురూపిగాయున్న సాగధియర్జునుడుగా నాకనుమా
నముపొడకట్టుచున్నది. పాండవులుమున్ను విరాటపురంబును
జేరుటకుముందు వారియాయుధముల నీశమీవృక్షమునయుంచి
రికాబోలు. అదిగాకయింతకుముందు యీదుర్యోధనుడు కను
గొనియుండలేదు కాబోలు. పుత్రుడు రణభీతుడయి రథంబు
డిగ్గిచనుచుండ నాపేడి మరల నాతనిద్వార్యచిత్తునిజేసె నీకురుస
ముద్రము నెదుర్కొన నాయర్జునుడు తప్పనికొకరివనియే. కా
వున నాపేడిరూపి యర్జునుడేయగును. శస్త్రాస్త్రములకొరకు జమ్మి

చెట్టుదరిచేరిరి. అయినను బయలుపగ్గకయుండు తప్పక కొన్ని
సూచనలచేనూహించ నతడేయర్జునుడు ముమ్మాటికినమ్మెదను
నుననునిచ్చిలకయ్యె. ఒకవేళనాతడే విజయుడయిన యజ్ఞాత
భంగములేకునా (తెక్కించి) (సంతోషముతో) నిన్నటితో
పూర్తియయ్యెను.

దుర్యో—(తనలో) నాయుత్తరునితో గూఢకొనియున్నవాడు యర్జును
డనినాకుతోచుచున్నది. పాండవులుమరుగుగా మత్స్యగంగాన
వర్తించుచున్నారు గాబోలు. బయల్పడిన భంగములేదా.
తాతా! గాంగేయ! పాండవులకజాతభంగముతీరినదా.

భీష్మ—కురురాజా!

క. నిన్నటితోపదమూడేనులు

సన్నతిగాముగిసె యధికమానంబులతో

తిన్నగపాండవుతమ్ముడు

పన్నగ బయల్పడలవచ్చి సరమర్షమునకా.

దుర్యో—వాహినీగర్భినుకుమారా! ఆయుత్తరుని సారథియగువేడిరూపి
యర్జునుడనితలంచితిని కావున నీయుద్యమమెట్లున్నదోతెల్పుము
అదియునుంగాక కాలానారయోచనానుకూలముల నాలోచించ
పాండవులు మత్స్యపురమున యున్నారని అనుమానము సూచిం
చుచున్నది.

భీష్మ—శతజ్యేష్ఠా! (తనలో మోసమురాదుగదా) నావచ్చెడి నరుడు
నిక్కముగా వివృత్యుడేయయి యున్నాడు. నావిజయకంఠీరుడు
గీ. నివురుగప్పిన నహ్నిచందంబుగాను
మేఘమడ్డముదగులు మార్తాండుపగిది
హిమరూపంబు దాల్చినయ్యర్జునుడు
వరలుచున్నాడు యిచ్చటకురుకులేంద్ర.

అటులనే కాకనానవ్యసాచి నీకురువార్ధివి.

గీ. ఘోరవిపినంబునందున వహ్నిజ్వాలిచ్చి

కానంతయు అనలంబుజేయనట్లు

మేటిమృగరాజు కరులనుద్రోయఁజూట్టె.

కౌరవాల్లికి నావయేనాకిరీట.

సతకుగాకున్నచో నీమూడులోకంబులనుఁ ద్రవించి పరులదాక
జాలరు.

దుర్యో—(తనలో) భీష్ముడు తెల్పినదేనిశ్చయమయి యుండును నేవకా
యిలుకమ్ము. నేవకుడు ప్రవేశించును.

దుర్యో—నీవతిత్వరితముగా జవి సమస్తసైన్యంబు నాయుతంబుగాన.
రణభేరివేయించి ప్రముఖులదోడ్కొనిరిమ్ము. [నేవకుడు నిష్క్రమించును].

సదీవుత్రా ! నాసందేహముదీర్చుము.

భీష్మ—నీసందేహమేమి.

దుర్యో—తాతా శంతనవుతా! నాకురూపిపార్థుడని నమ్ముటకునాకు
తిగినయాధారములు కనుపించుటలేదు. సతడెవరో తెల్పుము.

భీష్మ—కౌరవేంద్రా ! యిదియా నీసందేహము. నాకురూపియవరస
తెల్పెదను నిశ్చయముగా నమ్ముము.

సీ. యెవ్వడు దృఢదరాజేంద్రుండు గట్టిన

మత్స్యయంత్రంబును మహినిదురించె

యెవ్వడు క్రూరులౌకాలకేములని

గూల్చిననుదాస్థలికీర్తిగాంచె

యెవ్వడు పాలాక్షుప్రియమున పాశువ

తాత్రుంబు సీధరయందుబడసె

యెవ్వడు చిత్రసీనుడనుగంధర్వు

నినుగట్టిగాంచియు మడియజేసె

గీ. యెవడు పాండవమధ్యముడంగ నెగడు

యెవడు దశనామములుగాంచె వసుధనుండు

మేటయపు విజయమార్తాండు సిగ్గుహడివుడు

వేగవచ్చెను పాహ్వనరంగమునకు.

(నేవకుడు ప్రవేశించును.)

సేవ—రాజా! కరురాజచంద్రా కర్ణ, ద్రోణాశ్వద్ధామ, కృపయు
వచ్చుచున్నారు. వెనువెంట దుశ్శాసనరాజు రోజుచుపరివెత్తు
చున్నాడు.

దుర్యో—వారిని స్వలితముగా దోడ్కొనిరమ్ము.

(ప్రవేశింతురు.)

దుర్యో—ఏమర్మాన్ని పదివేలవందలములు గురువరా.

ద్రోణ—చిరంజీవివయి వర్ధిల్లుమువత్సా.

దుర్యో—గురువరా! యీయుచితాసన మలంకరించుము. అంగరాజు
యీయద్ధాసన మలంకరించుము. కృపాశ్వద్ధామ, దుస్యసేను
లారా వీతమలంకరింపుడు. [కూర్చుండురు].

భీష్మ—భరద్వాజంగరాజశ్వద్ధామ కృప దుస్యసేననావీరులారా! మీ
రందరు కుశలమేకదా.

అందరు—పితామహా! యితనిగును కుశలమే.

దుర్యో—వీరపుంగవులారా! అటుబల్కెదరేల.

కర్ణ—మహారాజా! విరాట్రాజమాతనయిండుగు భూమింజయుండు
రణభూమికిచనుడెంచి భయభ్రాంతిచిత్తుడై రథంబు దుమికి
పురంబు త్రోవకనుగొనిపరుగెత్తుచుండ నతనికి సారథిగాయున్న
నవుంసవద్యుడొకండు నతనిధైర్యచిత్తునిజేసి. మరలదోడ్కొని

చనుదెంచి తానురధికుడయి రథంబునెచటకో తోల్కొనిపోయె.

అతడెవడయి యుండనోవునోకదా.

దుర్యో—అంగభూపతి! దేవస్రీతుండు నాపేడియే. ఫల్గుణుడనియును
కాలవశంబున నాహుపంబు నాచరించెననియు, దెల్పుచున్నా
డు. మున్నదినమ్మచాలకముంటి యిపుడు నీవాక్యసహాయమున
నిశ్చయముగా మన స్థిరముగా నమ్మితిని.

కర్ణ—రాజా! యేమో నాధమంజయుడన తత్తరనొందెదవేల. నాపార్థు
డయినను గీర్థడయినను కురుసారావారము దాటుటకు నొక
నరునకుసాధ్యమా అందునపార్థుడొంటరిగాయిటువచ్చినా పార్థు
డన నమ్మకముజాలకున్నది. నతడెవడో మూర్ఖుని బోలి అంద
హీనుడయియున్నాడు.

ద్రోణ—[కోపముతో] ఆ! రాధేయా! నాశచీవతిసుతుని విందజేయు
చుంటివా నాపార్థుడేల ఒంటరిగా నిట్లువచ్చెనను చుంటివి.
మున్ను సురసాధ్యంబయి నతిఘోరకాశిన్యగంభీర్య కార్యముల
నొక్కడుగా కెందరుండిరి.

కర్ణ—భూసురోత్తమా! అంతటఘనకార్యము లేవోకొంచెము దెల్పు
ము. మీయొక్క దూమృలొట్టయకంటె గొప్పవేనా.

ద్రోణ—దూమృలొట్టయలాఘన కార్యములేవా! తెల్పెదవినరా నీచా

నీ. ఒక్కడేకద యింద్రీవనము దహించెనట

సమయంబునందున శతసుతుండు

ఒక్కడేకద దుష్టదానవుకాకాల

కేయులగూల్చునాడా కిరీట

ఒక్కడేకద మత్స్యయంత్రము దునుమాడి

మిమ్మందరను సురుమాడునవుడు

ఒక్కడేకడ చిత్రనేనుని వంచించి

నినువిడనాడిచి సమయమును

గీ. ఒక్కడేకడ మర్గమౌకావ్యములను

చక్కజేయుంచునుం జే ఘోరాక్షిణ

అతనిసనిదాకు వీనుండువనిలేకు

కాలహరిబోలువాడు ధనుంజయుండు.

కర్ణ—భూసురోత్తమా ! పార్థునినెదిరించువారేలేరా. మీబోలులు.

సలహాయయిన కురురాజునకు మంచి ధైర్యమును దెచ్చెదను.

కాపురమీరందరేల నేనేయావాసవి నెమర్కొందును చూడుము.

వైశిస్తుత్యా (కోపము) తరుపరిమాయ చీరలుధరింపును.

ద్రో—శూద్రమూఢా! రాధేయా! చీరలుధరించవలయునా ఎంతమించి

తివిరా. పెదవికిమించిన పల్లనలెనై తివి. (కోపముతో) క్రూర

చిత్తా నాపార్థునినెదుర్చుట కురుపతితో నాడు డంభాచారము

లనుకొంటివా.

గీ. కూర దుష్కార్య నీచవో కఠినచిత్త

అత్మస్తుత్యాను రాధగత్యానుబూతి

నిన్నుబోలెడి కర్ణవేవేలునయిన

యవనిపార్థుని దాకలహదు స్తరంబు.

కాపుర వదరకుము. ఇద్దలదూషించకుము.

కర్ణ—రోరీ! భూసురవర్యా ! డంభాచారములుకాదు. వలయునంతకు

మిక్కుటముగా గర్వమునంజేర్చెడి బ్రాహ్మణార్థములు. మీరు

మొగవీరులుకానిచో వెనుకకువెళ్ళును. యిటనెవరిని మందలి

వకుడు. మందలించినచో.

అశ్వ —ఓరి! కులద్రోహి! నాతండ్రివమానించునంతట ధనుశ్వేది

వా. సురాసుర యక్ష కిన్నర గంధర్వ సిద్ధ సాద్యకింపురుపాదు

లయినను. నాలోకి ఖ్యాతుడగు నాతండ్రి భారద్వాజుని గేలిసేయవు. జాగ్రత్త.

కర్ణ—ఓరి! ఆత్మస్తుత్యా మీ చేతులు చేష్టములు విమ్ముమించువారీ మూడులోకంబులను లేచనిమియూహించే మూఢులయొద్ద పొగను చుండురు. అటుల కీచువురువులయొద్ద చెల్లునా.

అశ్వ—ఆత్మశ్లాఘుప గాయణా! నీనిట్లువృథాప్రసంగములాడిన నిన్నీకర వాలమున ద్రుంచెదను.

కర్ణ—ఓరి మూఢుడా! నీచేసన్నకగవాలమున ద్రుంచిన సూర్యనందనుడనయి ఉత్తమక్షత్రియుడనయి కరువంశ స్నేహితుండయిన యీకర్ణుడు రణసింహుడు నీకంటెయనాధయగుకుంటివా.

అశ్వ—ఓరి సరపశువా! నేనుమూఢుడను అనాధనా నాయనాధత్వముచూడుము. (కత్తి దూసినరుకబోవును.)

కర్ణ—ఓరిపరమకూడా! నేనేసరపశువునా (సరుకబోవును).

దుర్యో—అంగరాజా! శాంతింపుము. మీబోటులకీ సమయమున నీటు వంటివైరముకూడదు. (అని పట్టుకొనును.)

కృపు—వత్సా! ఆచార్యునినయా! యిది సమయముగాదు నామాట విని శాంతింపుము. (పట్టుకొని) చెవులో నేమోతెప్పును.

—♦ తృ తీ య ర ం గ ము ♦—

[జమ్మిచెట్టు ఉత్తరబృహన్నల ప్రవేశము.]

బృ—ఉత్తరా! ఆయుధముల తెమ్ము. సైన్యము మనవైపునకు చనుదెంచుచున్నది.

ఉ—బృహన్నలూ! ఆయుధము తెచ్చటనుండ గైకొనదలచితివో డెల్పుము.

బృ—విరాటపుత్రా! మున్ను సాండవులు అజ్ఞాతముజల్పచనెడి సమయ

మున వారివారి ఆయాధముల నిశమికమునందుండి కౌన నీ
వీచెట్టెక్కి నాయాయధములతెమ్ము.

ఉ—[చెట్టునెక్కి-] (శవముల కట్టియుండజూచి) బృహన్నానీచెట్టుపయి
శరములుగాక మనుష్యకళేబరములున్నవి. భయమందితినిని
చులకనగాచూడ పాడియా.

బృ—యత్తకుమారా! అవి శవములుకాదు. ధర్మజుహురయొక్క
దేవతాశరముల నెవరయినను నపహసించుతురని నట్లు శవములనుం
చెను. కాన శరములతీయుము.

ఉ—[శవముల దీయశరములు, సర్పములై వచ్చుచుండ] సవుంస
వర్యా! సర్పములుయున్నవి. నారాజ్యమునందుండి నాహారము
నొక్కుచు యింతదుర్మార్గమున కొడిగట్టితివా.

బృ—సుధేష్ఠగర్భచంద్రా! శవసర్పములుకావు. ధర్మజుని శాసకారణ
మున నట్లు కరుపించుచున్నవి. ధర్మజుని మదిదలంచుము.

ఉ—(మదిదలచి) బాణములతీసి (తనలో) ఆహా పాండవవీరురాలా
మీబాణమునెంత ప్రతాపమయియుండ మీరెంతశూరులొక
దా మిముజూచుభాగ్యమెన్నడోకదా [బృహన్నలవై వుచూచి]
నాట్యగురూ వీరశూర ప్రతాపపౌరుషశాలుగు కుంతీసుతులు
యాయాయధముల నేది నెవరుధింతురో చెప్పగలవా. అయి
న నది నీవెట్లుగాంచితివో సాంగముగా దెల్పుము.

బృ—మత్స్యభూపాలగర్భనుకుమారా! నాకు తెలిసినవరకు తెల్పెదను.
వినుము. మున్ను (శరముల చూపించుచూ).

సీ. యానిశతాశ్రుంబు యమతనూజబట్టు

గనుగొనునీవువిరాటపుత్ర

కేసరిసుతుబట్టుగద యిదేగనుగొను

యొరులుబట్ట నసాధ్యమగునుదీని

వాసవసుతుడీ గాండీవమును ధరియించు

ఓరులకునిది స్వర్ణముగును

మాద్రినందనులు యీశ్వరులు ధరియించ

గన ససాధ్యంబగు మత్స్యతనయ

గీ. వారిబాణానంబులు వదిలివారు

భువిని సజ్జాతసుఖ మనుభవించుకొను

వెడలునపుడిందు వారి దివ్యముధములు

పెట్టుటను నేనుగంటి నుత్తరకుమార.

తదుపరి వారుమమ్మువిడచి యెటునడచిరో తెలియరాదు. తదుపరి మేము మీయొక్కచక్రములకు చనుదెంచ మీతండ్రియగు మత్స్యధరానాథుండు.

గీ. వారికొసగెడి వృత్తులవారికొసగి

ధర్మజుని బోలివిరటధరాధిపుండు

కన్నబిడ్డలవలె మమ్ముగాచుచుండ

కష్టమెరుగకయుంటిమి కరుణసాంద్రీ.

ఉ—(అనుమానించి) నాట్యపండితా! మిమ్మువిడచిచనిన యాపాండు రాజనందనులును మామేనత్తయగు కుంతీగర్భనుకుమారులు నయిన నాపాండుకులాధరణు లెచటకేగిరో మరియువారెచట నున్నారోకదా. [వ్రీకాశముగా] విద్యనాథా! బృహన్నలా!

గీ. కౌరవేంద్రునివలన కష్టంబునొంది

ద్వాదశాబ్దము లరణ్యమందు దిరిగి

పూనియజ్ఞాతమును జల్పభూమియందు

ప్రాణములతోటి యున్నార పాండునుతులు.

బృ—జననాథకుమారా! నాపాండురాజనందనులు బ్రతికియేయున్నా

రు. ఆవీరవిక్రములయిన కాంతేయు శ్రీకృష్ణసహాయులయి
యుండ నిర్భవులగుదురా.

ఉ—నాట్యపండితా! అటులయిన నాజగదేక శూరులయిన-

గీ. పాంచురాజ మహీపతిపుత్రవరులు

యమతనూభవ వాయునందచకిరీట

నకులసహదేవ పాంచాలి సహితముగను

యచటనున్నారు ధుణిలోకనుగొనంగ.

నీవు దివ్యజ్ఞానసంభూతుడవుటవలన నిన్నుడిగితిని తప్పక తెలిసి
యన్నయడల ద్వారకానాథుని యాశగా నిజముచుదెల్పుము.

(త్వరపడు నట్లభినయించును.)

బృ—[తనలో] ఆహాయిలేదు తనయాఖ్యశృంకములచే నన్నుబంధించి
వైచెను. యిక చెప్పకతప్పదు. [ప్రకాశముగా] సుధేష్టగర్భను
కుమారా!

క. మనపురమున వారందరు

ఘనముగ మారువేషములతో కపటముతోడక

అసయము వర్తించుచుందురు

మనమున సంశయముమాచు మహిపతిపుత్రా).

ఉ—[ఆశ్చర్యముగా] ఆహా! మననగరంబుననే యున్నవారా (ఆలో
చించి) బృహన్నలారి త్రవాక్యముల బల్కెదవేల. నావై రిశూల
ములయిన కుంతీతనయులున్నయడల కంటికి కనబడకుండురా.
లేక మారురూపములు ధరియించిరా బృహన్నలా! ఆశ్చర్యము
గాబల్కెదవు. నీవాక్యములుతప్పక యన్నియు రిత్తగా తోచు
చున్నది.

బృ—భూమింజయా! అసత్యమయిన ప్రసంగమును నేనెన్నడుచుచేయు
వాడనుగాను సుమా. తప్పక మనపురంబున వారలు [తనలో

బయలు వెడలిన మోసము లేదుకదా] (ప్రకాశముగా) మారు
వేషములతోనే వర్తించుచున్నారు. వారినికనుగొనుటకు హరి
పాదకమల సంభవులయినను చాలగు. వారెటులు వర్తించు
చున్నారన.

సీ. కంకుబట్టను పేర వైకుంఠచరితముల్

తెల్పెడివాడె సంయమినుతుండు

జలలాంకుడనుపేర వంటలుజేయుచు

సేంహబలునిద్రుంచె వృకోదరుండు

హయశిక్షకనిపేర హయసాధనముజేయు

చున్నవాడే మాదిరిజ్యేష్ఠసుతుడు

గోగణంబులమేపి గోపాలుడనదగు

తంత్రిపాలుడె హయదేవసుతుడు

గీ. చెలగిమాలిని యనునామె ద్రుపదరాజ

పుత్రి సవనజతోగూడి పురమునందు

వరులుగనుగొందుకో యనుభయముచేతి

వరలుచున్నట్టి వారలువరగుణాధ్య.

ఉ—[ఆశ్చర్యముగా] ఆహా! యేమియూచిత్రము (సంతోషముతో)

పాండవులు మనపురంబుననే యున్నారు. దైవరాయా! వారిని

చూచుభాగ్యమెన్నాభృతగల్గె. యిప్పుడు నాసంతోషమునకు

మేరియేలేదు. హా! పాండవలారాభరణులారా! మీకెన్నియిడు

ములు ప్రాప్తమయ్యెనోగదా. [చింతించుచూ]. హా! అర్జునా

పుణ్యపురుషా నాట్యపతి యీపుణ్యముగట్టుకొనుము. నాప్రీ

ణములరక్షించుము.

బృ—మత్స్యనాథాత్మజా! అంతఃపూరమవు యిడుములేనో దెల్పుము
బాపెదను.

ఉ— బృహస్పతిగారూ !

గీ. అందరున్నారు యని తెల్పినావుపుడు

పార్థుడెందున్నవాడు సవుంసచర్య

మనమునందున సం దేహముడిచి నిజము

చెప్పమాతనిజాడలు మ్రొక్కువాడ. (పాదములపయిబడును)

బృ—[అనుమానించున.]

ఉ— అనుమానించెదవేల. యీశుభవార్తదెలిపి నందులకు యీశోర

మును బహుమతిగా గొనుము. (మెడలోవైచి) నానశనామా

న్యడెచ్చటచున్నాడో తెల్పుము.

బృ—[తనలో చల్లకువచ్చియుంతదాచనేల. చెప్పకతప్పదు.] భూనా
ధతినయా!

గీ. నేనేపార్థుండగనుగొను నిశ్చయముగ

మున్నుపూర్వశి నొసగిన శాపమునను

యిటులనైతిని భంగంబునొందనీక

నాదువాక్యంబు నమ్మునరనాధతనయా.

ఉ—[అనుమానముగా] పేడిరూపిడంబొచారములు తెల్పిననమ్ముదుర

నుకొంటివా. గంగలోముల్గినయశల కాకి హంసయవునా. నీవే

విజయుడన నెవరునమ్మెదరు. పునరుద్రిచుండిబయలు వెడలు.

దివాకరుబోలు విజయుడనేన నమ్మజాల.

బృ—(నిజరూపము చాల్చును.)

ఉ—(పాదములపై నొటిగి) వాననందనా ! యీదీనుని గాపాడుము.

తప్పలన్నియు క్షమించుము.

గీ. వందనంబిదె పాండువంశాబ్ధిచంద్ర

వందనంబిదె వానవనందనుండ

వందనంబిదె వనుదేవపుత్ర సఖుడ

వందనము పార్థయిదేగొను వందనంబు.

అర్జు—వత్సా! కృపాశాలతనయా భయమందకుము యీకొరవా రాం

తారమున యగ్నియనెడి నాబాణజ్వాలలతోనశింపజేసెదను

ఉ—అమ్మయ్యా బ్రతికితిని దిగులుదీరినది. యికనుకొరవులై నను మూ

డుభువనములయినను నొకటియేకదా. [ప్రకాశముగా] పాండు

కులాభరణా! యీఅధముని రక్షించు భారమునీదియే. [వణకు

చును.]

అర్జు—ఉత్తరా! యిదిగో యభయస్తము గొనుము. (యిచ్చును) శర

ములుతీసికొని రథారోహణజేసిన మహిపతిపుత్రా గోగణంబులు

వెడలుచున్నవి వేగముగా రథంబును రణభూమిజేర్చుము.

ఉ—శతనూనా! చిత్తానుసారముగా వర్తించెదను. (రథముతోలుచు).

[నిష్క్రమింతురు].

తెరవాలును.

శ్రీ

ఆ భి న వ

ఉత్తర గోధ నా పహరణము.

— పంచమాంకము —

రణభూమి

(భీష్మదొంగిలు—ప్రవేశము)

భీష్మ—ఆచార్య! నావీరసింహుడగు విజయుజూచుభాగ్యము నేనుగదా లభించినది నీకురుసముద్రమునునతను చాటుటకు సందియములేదు. నీదుర్మార్గవర్తనుల నుడుట చతుర్ముఖు డటులిఖియించెగాబోలు—(తనలో)

శా. చింతలు నొందగావలసె సేనమహాధికత్యమంబునకా
 వింతయుగానిజెందియిటు కాటనెరుంగక హరవశమునకా
 వింతలు కొత్త కొత్త వికారప్రయోగము ఘోరమయ్యె
 కాంతేయుల కెంతకష్టదశ కాలముగూడెను ద్వారకాధరా
 హా పాండునరనాథ తనయులారా మీకెంతకష్టదశనొనగూడెను
 గీ. పాండురాజమహీధవు పుత్రులయ్యు
 నాదు చేతులలో గారవమునబెంచి
 నట్టిపాండవులెట్టి యనాధలయిరి
 వారికిలు లవుట యెరుగను వారిజాక్ష.

(అను వెనుకటిపద్యమును చదువును)

ప్రవోలు—దేవపుత్రా! సత్యగుణములన్నియు నావీరకంఠీరవునకుచెల్లును.
 నేటిదినంబున నాపార్థుని చూడచూడ ప్రళయకాలరుద్రుడో

యనభీతిజించుచున్నది. నేటిరూపంబును సరియగు గాంభీర్య
మిదివరకెన్నడును గలిగియుండలేదు.

సీ. దండివారలు కాలకేయులధరగూల్పు

నవుడయిన నిట్టిరాద్రంబులేదు.

ఖండవంబేర్చి గాండీపంబు గొనునవు

డయిన నీరుద్రరూపంబులేదు

పనితకోసము కర్ణుడనినేయునప్పు

డయినను నిట్టిప్రళయంబునరయలేదు.

యాజ్ఞసేనునిసభ కీడ్వించిన వలువలు

వల్వించునవుడిట్టి రూపులేదు

గీ. ప్రళయ కాలపు రుద్రుని భంగిబోలి

రణమునకువచ్చె పాండవ రణవిభుండు

యివుడరూపంబు జూడ నాఁజయునకును

పృథ్వీసిద్ధించె నామమివ్వచ్చుడనగ

అహా! పృథ్వీ కాలుఁడోయన గణముజేరెను.

భీష్మ—కుంభసంభవా! నావచ్చి కిరీట యటులు గున్నశింహునిబో

లియుండని సైన్యంబున కేలనో యపశకునములు తోడ్పడుచు

న్నవి. దుర్మార్గానవర్తనులకు నెట్లు శుభములు చేకూరును.

భారద్వజా!

ఉ. కురుకులసేనప్రక్కలను కూయగ సాగెను జంబుకంబులు

గిరికళదప్పి శైలములు క్షీతితల మెల్లను కంపమెత్తియు

భీరములేకయుండె నతిభీగము గల్గినసేనకంఠయు

నమరము నెట్టులో యిపుడువచ్చెడి ఫల్గుణ సమరశక్తికి

ద్రోణ—శంతనవంశవర్యా! మీవాక్యములు వృధాకావు. నిశ్చయ

ము అవజయముచేకూరునను తెల్పునటుల నవసూచకములగు

చున్నవి. (ఎదుటజూచి) అమగో నావిజయకేసరి యిటులనే
వచ్చుచున్నాడు.

(ఉత్తరార్జునుల పోవేళము).

అర్జు—తాతా కురుకులపితామహా! గంగాగర్భోద్భవా!

గీ. వందనంబిదె గాంగేయ సుకుమారవర్య

వందనంబిదె బ్రహ్మచారిత్యనీకు

వందనంబిదె శంతనువంశవర్ధ

వందనంబిదె గైకొనువార్ధితనయా.

భీష్మ—వత్సా! అర్జునా చిరింజీవినయి వర్ధిల్లుము.

అర్జు—(ద్రోణుని కడకరిగి)

క. వందనము కుంభసంభవ

వందనమిదె విద్యనాథ వందనముగురూ

వందనము భూసురోత్తమ

వందనమిదె ద్రోణాచార్యధర్మనివార్యా.

ద్రోణ—శిష్యా! జంభభేషినందనా! చిరింజీవి విజయుసౌభాగ్యశ్రేయ

స్కరసంతతతో వర్ధిల్లుము. (సంతోషముగా) ధనుంజయ

యన్నిదినంబులకు మిమ్ముగాంచగలె. నీద్యౌదశ్యార్జుములెన్ని

కడరాని యిడుముల గుడచితిలోకదా [వ్రూకుండి] నాభాగ్యము

భీష్మ—బిడ్డా! పాండవవంశచంద్రా! మేమాకురునాథ యాహారవశుల

మగుటచే మీయవస్థలను చూడవలసె. నాపాపిదైవమెచ్చట

గలడోకదా. మీరుగడచిన అరణ్యాజ్ఞాతములలో మిమ్ము జూ

చుకోరికవలన నయవతులుగలె. అయినను నేటికినాభాగ్యవశ

మున కనులూరగాంచితి. అజ్ఞాతమున నెట్టికష్ట మనుభవించిరో

కదా. చేతులారపెంచి పెద్దవారలజేసిన నేనేమరలమీయిక్కట్టు

లచూడగలె. మీరుదైవబలమున సుఖించెదనుగాక.

అర్జ—పితామహా! అజనివ్రాతను తప్పించగలగా. యేదియెటుల జరుగనున్నదో యటులనే జరుగుచుండును. అందు సునస్రయత్న మేమియులేదు. మాయందుమీకుగల దయారసమెరుంగుదును. అయినను నదికొనసాగుట లేదుగదా. యెవరేమి యొనర్చి సెలవొసంగుము.

ద్రోణ భీష్మ—వత్సా! మీయందు భగవానుడగు ద్వారకానగరాధీశుడు శ్రీకృష్ణుడు.

ఉ. భగవానుండగు ద్వారకాభవనధీశుండయిన శ్రీకృష్ణుడు సాక్షాత్కారంబయి మీకునెల్లపుడు యుండున్ గాన విజయంబు చేకూర్చుకొరవయోధులకు దునిమిరాజ్యంబంతనాధర్మ రాకొమరుండేలును సుఖము చేకురునువత్సాపోయిరమ్మియిక అట్టియైశ్వర్యము యనుభవించుదుగాక.

(అర్జనుడు నిష్క్రమించును).

ద్రోణ—అబ్బిసుతా!

క. మరియుద యనెడివస్తువు

దరిజేరెను పాండునందదీరులవశమై

హరి వారిచెంతనుండెను

దురమున విజయంబుగూడు ద్రువదాత్ములకున్.

మరియూదయను భాగ్యము పాండుకుమారుల యందుగాక నింకెవరికిని తగదు ఆహా! నావిజయునియొక్క మానాభిమానములు వర్ణించతరమా! [తెరవ్రాలును]

ఉ—చందసందనవిత్రా! యిపుడుమీకు నమస్కరించి శుభదీపనలంది సంభాషించిన నృద్ధాప్యలెవరోకదా అందునాబ్రహ్మచారియవరు నాభాసురోత్తమ చంద్రుడెవడోవినగొరెద సెలవొసంగుము

అర్జ—(భీష్మునివంకజూపి) మత్స్యయువపతీ!

గీ. అతడెభీష్ముండు వాహినీపరసుతుండు
శంతనుని గర్జమంతుడు శౌగ్యఘనుడు
ఆతనిదానట మనకుసాధ్యమగుచు
సేనమధ్యకు నరధంబుచేరినిమిమ్ము.

[ద్రోణునిజూపి] యీ భూసురతిలకుడు.

గీ. ద్రోణుడాతడేచూడు ధరుర్వేధివృద్ధి
నాదువిలువిద్య నేర్చుకునాధుడతడె

[అశ్వద్ధామచూపి] సతనిపుత్రుడు సశ్వద్ధామయతడె
వారిచెంతకు రధ్యంబువలదువత్స.

నాద్రోణుని ప్రక్కనిలువబడియున్న ఉత్తముడు.

గీ. ద్రోణునంతట వాడస్త్రవిద్యయందు

ద్రోణుడతని మేనమామయగును

[దుర్యోధనునిజూపి] పట్టభద్రుండు యితడెదుర్యోధనుండు
వారిదరిజేర నీకు విరాటతనయా.

(కర్ణునిజూపి) ఆశరభారుశయి యున్న శూరుండు

చ. కర్ణవాణిమాకు గన నగ్రోజుడతడు కుంతియందు

భానునకు జనించిభార్గవుని సమ్మతిచేతనువిద్యనొంది ప

ల్లునకు నీపుత్రువు ప్రతివీరుడు యవ్వకులేడటంచు నా

జనపతిచేత నెల్లపుడుపెంపుడలిర్వచు నుండుచుత్తరా.

కావున నాయుచపుత్రునకు సమీపముగా మనరధంబుతోలుము.

పిదప మాయురపురితారతిమ్యములను పరిక్షించుము.

ఉ—(రథము లోలును).

(కర్ణుడు పునేశముగా దరిజేరుచు.)

కర్ణ—పురుషహితతనయా ! నుచుజన్మినుగొని వెడలు జంభాశంబు

వలెననుజూచి అటుపోవుటయేల నీకువిరోధియు కురురాజు
కుడిభుజమునయిన భానుచందనుడిచట లేడనుకుంటివా

అర్జు—ఓరేకర్ణ! నేనటుచేయలేదునుమా నిన్నెదిర్చులయుననియే తేరు
నిటుదోలనియమించితిని యింతకామున్ను నీవుగాలేదనియేయ
నుకొనుచుంటిని నాభాగ్యవశమున నిటకేచరుడెంచితివిలెమ్ము.

కర్ణ—ఓరీ అర్జునా ! నేనుగాలేననియేతలచుచుంటివా నీతలంపువల
ననే నీవలలో నీశూరయగు మార్తాండయ్యాస్తంసుచనుడెంచె.
నేనువచ్చిన రణమున జయించి కురురాజునవమానించెద ననుకుం
టివా. సరి సరి.

అర్జు—సంహరింతమని యనియా యనిపలుక నీకెట్లు మానాభి మాన
ములు లేకయుండెను నీవు కుంతియందు భానునకు జన్మించి
మాకు సోదరుడవయి పీరోధియందు జేరి మమ్ముల యిడరా
నియిడుముల గుడిపి మరల నెదిర్చి చనుడెంచితివిరా దుర్మార్
గా నిన్నీ కరవాలమున ఖండించినను దోషము సంభవింపదు
నీచా.

కర్ణ—(తనలో) ఆహాదైవమా ! నీవిజయుని గాంభీర్వ వాక్యములచే
నామనసు కరుణాసముద్రమయి పాండవులయందు చేరినది
(శంకించి)మున్ను కురురాజుతోఅర్జునుని జయించుట నేనున్నా
నని నతనినమ్మించితిని యిప్పుడు సోదరాభావమునకంటె నమ్మి
నవారిని చెరుచుటవిశ్వదోషము అయినను మనసా త్వరజెందకు
ము ప్రాణమువిడిచినను నమ్మినవారిని చెరుచుట నీచము పాం
డవులయెడజేరి కొరవులచే స్వర్గస్తుడనయినచో ధుర్మార్గుడగు
కర్ణుడుద్రోహియని జనులొడుచుందురు యేమయిననుగాక కొర
వుల విడుచువాడనుగాను (ప్రకాశముగా) విజయా రణమున

ఉత్తమ క్షత్రియుడవయిన నీవీశ్రీరంగసీతులు బల్కు పాడిగాడు
సమదృష్టినిలచి యుద్ధము చేయుము.

అర్జు—ఓరీ! కర్ణా శ్రీరంగసీతులుగాడునుమా నీవలన మాకుజనించు
దుండగములు అందునకౌద్రముచే నిటులాడితిని.

కర్ణ—అర్జునా! మానాభిమానములు తెలియక యిటుబల్కు మేకయే
నా. నావలన మీకు సంభవించిన విచారములేవియో చెప్పు
ము. వృధాప్రసంగమేమి లాభము.

అర్జు—దుర్మార్గా రాధేయా! వృధాప్రసంగములా నీవలనమాకు గలిగి
నదుండగములేవన విచుము.

సీ. యెంటరిగా హరిపుత్రుతో కపట
జూదంబాడి రాజ్యమపహించుటెల్ల
కాలకోటవిషంబు వాయుసుతునికొసంగి
జలములలోబడ ద్రోయుటెల్ల
మముజంపగానెంచి మంచితనంబున
లక్ష్యగృహము గాల్పించుటెల్ల
వనితయనితలచక వహ్నిపుత్రినిసభ
కీర్షించివల్పులొల్పించుటెల్ల
గీ. నీవ్రకురురాజుతో గూఢకలనగాదె
మాకుపడరాని బాధలుప్రాప్తమవుట
యుద్ధరంగమానందు రాధేయనిన్ను
దునుమువాడను దుర్మార్గ నీచవర్తి.

కర్ణ—అర్జునా! యిటువంటి వృధాప్రసంగములేని ఆయుధములు
చేబూని కదనమునకురమ్ము.

అర్జు—(శరములుబూని) కర్ణా! యీశరముగాచుకొనుము. (తనలో)

గీ. పాండుమతివతి వంశవర్ధనుడనేని

కుంతియందు శతమేధు కుదయింతునేని

ధర్మమును దప్పకను ధృవరలుడేని

శత్రురాజంబు కర్ణనిమూర్ఖులుచ్చు. [శరము విడచును.]

కర్ణ—హా! తండ్రి! పృథ్వికరా ! (మూర్ఛిల్లును).

అర్జ—ఉత్తరా! మనతెరటు జచనిమ్ము. (రథముపోవును.)

(దుస్సనేనుడు పౌవేశము)

అర్జ—ఒరీ దుస్సాననా ! నీవురాలేదని యనుకొనుచుంటి కదనమునకు రమ్ము.

దుస్స—(తనలో) హాదైవమా ! చేటుకాలము చేసారెనుకాబోలు లే కయన్నచో కిరీట యిచ్చటయున్నాడనినచో నిటకు వస్తునా యివును నాగతి

గీ. మిమత కానకచిచ్ఛను జొన్నుపట్లు

వ్యాఘ్రు రాజంబు బోనునుజొచ్చిపట్లు

రాజీవాశుకు రాక్షసుబూనినట్లు

విజయుకంటను బడుట నావిధికృతంబు

అయినను ధైర్యమిడరాదు (క్రకాశముగా) ఫల్గుణా ! నన్నెదు ర్పును.

అర్జ—(మోహనాశ్రయించే బంధించి) ఒరీ మదాంధ ! దుస్సనేన నీ వొనర్చు నీచకార్యమునచో నిన్ను

దుస్స—అర్జనా అన్నయ్యా కోపముడిగి యటువంటి పరాభవ మేమి యో తెల్పి తదుపరి శిక్షించుము తమ్ముడనుగదా.

అర్జ—ఒరీ దుర్మార్గ తమ్ముడవా నీచకార్యముని శిక్ష దిగనాడి పదిమం దిజనములో విగతవశ్రముడవయితివి.

గీ. పిన్నతండు కుమారుల భార్యయనియు

తలచకను యాజ్ఞసేనుని రాజసభకు

సీసాధ్వీ భంగమొసర్చిన దుష్కృతాండ

నాదుశరవేడి బూచుమీ దుస్ససేన.

(గొంతుక కోయ నుంకించి) (తనలో) ఆహా ! యంతమోసము

భీమప్రతిజ్ఞను భంగముజరుగును ఒరే సరవశువాదుస్ససనా

గీ. దుస్ససేనని రుదిరింబు గోలుదనుచు

వాయినందను డయిన వృకోదరుండు

ప్రీతిన భంగంబు వచ్చునను భయముచేత

కొరపురి జేరుటకు వీలుమనియె భువిని.

(విడుచుపెట్టును)

దుస్ససా—(నిష్క్రమించుచూ తనలో) అన్ముయ్యాబ్రతికితిని. వంట

యిల్లుజొచ్చి సరణ్యవాసిపగిది విజయుని కంటబడితిని. చావుసిద్ధ

మయ్యె. భీమునిప్రతిజ్ఞ నన్నురిక్షించెనుగదా. నాహృకోడరుం

డె నాసాలిదైవము. ఆతిను నన్నెపుడో సంహరించును లేకచో

యిప్పుడే పార్థుడు మడియించుచుండె నావాయుచందనుని దయ

వలన బ్రతికితిని. యికబోయెదను లేనిచో ముప్పవాటిల్లును.

(నిష్క్రమించును).

అర్జు—యుద్ధమున పైస్యము నురుమాడుచూ [తనలో]

శా. కొరవసేనయెల్ల త్రిజగంబులు మెచ్చగమృందజేసితిక

వీరిని నాదు గాణములతోడను నిప్పుడు మృందజేసినక

భారతయుద్ధమందునను బాణము తుప్పువదల్పినను

సారాడగ వీరులెవ్వరును లేకనుయందు రణాహ్వానంబునన్

అయినను గీ. యిటులయుద్ధంబు జేయనాలస్యమగును

ధేరువలు వెళ్ళుచున్న విదోర్భలముగ

మోహనాశ్రుంబు సంధించిమూకలన్ని

నిదురధరిమీద జెందుచున్నానక్క.

[శరణువిడుచును] మూర్ఛనొందుచును.

భీష్మ—ఆహా ! యర్జునుడు మొనసంతయు మూర్ఛమునుంగజేసె.
నేనునాయశ్రుద్విజయము నెరిగిసవాడనగుటచే నన్నంటరాకు
న్నది. ఆహా ! యేమీనావిజయుని బలవిక్రమంబులు నాతని
గుణంబులకు సరిపోలియున్నవి. (అయ్యెడికార్యము నిల్వదు
గదా).

అర్జ—ఎత్తా విరాటసందనా !

గీ. మోహనాశ్రుంబుచేతను మూర్ఛబుచ్చి

తిపుడు నీచేగబోయి నీచెలియలయిన

విరటుపుత్రిక చెప్పినట్లు వారి

శిరోష్ఠంబులను దెమ్ము శీఘ్రగతిని.

అయినను నీవు

గీ. అవనిలోగాంగేయునొద్దకు యశ్రుమిపుడు

చనగనేరదు చనిననాశంతనుండు

బార్గవేశునినేర్చున ప్రతియొనర్చు

భీష్మనొద్దకుచనకు భూపాలతనయ.

ఉత్త—చిత్తము. చిత్తానుసారముగా వర్తించెదను. (అనలో) ఆహా !

పాండవక్షీరాబ్ధిశర్ధనా !

గీ. కౌరవాపారవంబు దాటుటకును

వాసవానందనుడను నావతిప్ప

వేరధీరుడుదాటగా నేర్చునేడ

విజయు సాక్షాత్ రమేశుడై యుద్భవించె.

లేకున్నచో నీవ్రపంచము కురువార్ధిని నీదువారులేరు. నిశ్చయము. నిశ్చయము. ముమ్మాటికి నిశ్చయము. (తలపాగలను చించుకొనివచ్చెను).

అర్జ—భూమింజయా! శిరోవేష్టములను కొనివచ్చితివా.

ఉ—వాసుదేవ మిత్రసంభూత !

క. కౌంవ రథికులనగు

శిరోవేష్టములకా దెచ్చినాడవేగనుయిప్పుడే

సురభులదోగ్ధుని పురముకు

కరమరుదుగ దరలవలెను కంఠిరబలా.

మందగోపాలులారా! మొదవులను మందలించి పురముజేర్చును.

గోపా —[అటుల యొసర్చుదురు.]

బృ—యత్తగా ! నీవు రథికుడవుగమ్ము. నేనుసాంధిగా యుండెదను.

[బృహన్నలరూపము చాటుచు].

ఉత్త—పాండుకులాభరణా! యిదేటియన్యాయము. [వచ్చుచు]

బృ—మత్స్యభూపాలపుత్రా! యిపుడే బయల్పరచకము. విరాటునితో

నీవే కురుబలంబుల జయించియు దెచ్చుము. మేము రేపటిదిన

మున బయల్పడుదుము. అంతవరకును మరుగుగానుంచుము.

గీ. రేపు వుదయము రాజయాస్థానమునను

బయలుపడుదుము మేముభూమింజయుండ

నీవెయ్యాకురునేన నురుమాడినటుల

తెల్పుమహివతితోడ యుత్తరకుమార.

హిమగిరివాసునితోడుగా నింతకంటె తెల్పకుము.

ఉత్త—చిత్తము. అటులనేవక్కాణింతును.

బృ—ఉత్తరా ! పురంబుజేరుదము. ఆలస్యమే. [రిధమునడుచును.

పురసమీపముజేరి నేవక్కా]

సే—స్వామీ! దేవర యాజ్ఞానుల సించగోరెద.

ఉత్త—నీవీ క్షణంబున నగరమునకు చనుడెంచి మాతిండిగారితో

చ. కురుకుల పారవారమును కూలగద్దించి భూమింజయుండు నీ
పురమును జేరవచ్చె నత నెదుర్కొన వలయును గీతవాద్య స్వ
త్వోది గరిష్టనెల్లరును వారివనుల్ నతి యింపు సొంపుగా
జరిగి సమర్థతంబుగను రమ్మను వైభవ యుత్సవంబునక.

సే—చిత్తము. మిమునెదుర్కొందును (నిష్క్రమించును)

—♦ పంచమరంగము ♦—

(సైన్యము మూర్ఛనండి లేచును.)

భీష్మ—(తనలో) కుక్కకాటుకు చెప్పదెబ్బయన్నట్లుయున్నది.

దుర్యో—పితామహా హిమతనయపుత్రా ! నాసార్థని వీరవిక్రమములు
దుర్లభములు. లేనిచోవారధిబోలు సైన్యంబును కరులవయిబడు
కంఠీరవునివగిది సుంతకష్టంబులేక జయించి కామధేనువుల
మరల్చినాడు. భారతయుద్ధమునందెటు జరుగునో కార్యక్రమ
ము తెలియదు.

భీష్మ—కౌరవేశ్వరా! వృధాప్రసంగముచాలించి స్రుక్కుబడగ చిక్కిన
మొసలతో పురంబుజేరుదము కానిండు.

దుర్యో—ఎవరు ఫణిహరా!

సే—క్యా మహారాజ్.

దుర్యో—బానిస వినుము.

గీ. మూర్ఛమునిగిన సేనలుమూర్ఛదెల్పె
కరిపురంబును జేర నాసేనలకును

యాజ్ఞయిచ్చితినని నుడివివేగిరముగ
కదలుడిపురము జేరంగత్వరితగతిని.

సే—(నిష్క్రమించును.)

సేనలు—(ఒకరినొకరు గనుగొని లజ్జపభినయించుచూ కరిపురిమార్గ
మున వెడలుదురు),

తెరవాలును.

అ భి న వ

ఉత్తర గోధనా పహరణము.

—♦ ప షాంక ము ♦—

(ప్రథమరంగము సగరపీఠ.)

[విరాటుడు కంకుడు పాచికలాడును.]

(సేనకుడు ప్రవేశము.)

సేవ—పదివేలవందల ములు పృథ్వినాథా!

విరా—సేవకా! ఉత్తరగోధనముల మరలించిరా.

సేవ—విరాటభూనాథభూమింజయుండు కురువార్ధినిదా! గోగణంబుల తోవచ్చుచున్నాడు.

విరా—(సంతోషముతో) భేష్కుమారా భూమింజయా! చిన్నతనము ననే జనకునికింత ఉపకారమొనర్చిన నిన్ను స్తుతియించుటకు వేనోళ్ళచిలుకకై నను తరముగాదుగదా. నేనా నీవతిత్వరితముగ మంగళవాద్యయుత్సవములతో దోడ్కొనిరమ్ము. పట్నమును శృంగారించునటుల చాట్పించుడు.

సేవ—చిత్తము. దారుణీశ్వరా వెడలెదను.

[నిష్క్రమించును].

విరా—కంకుభట్టా ! నిన్నటిదినంబున సమస్తసైన్యంబులును సుశర్మ నెదుర్చజాలమయితిమిగదా. ద్వాదశవర్షంబుల బాలుండగు భూమింజయుండు నాకురుసముద్రము నెట్టుదాటెనోకదా. నా గర్భమున యుత్తరుడు జనించినందునకదా ఈకష్టముబాసెను.

నాపుతుని సాహసగా భీష్మనిక్రమము దలచ నామచంబానం
దాభినిమన్గితేలుచున్నది. కుమారా యుత్తరా! పరవై రిచిత్తరా
నీవేరాజనందనుడవుగాక వీరందరేటరాజపుత్రులు (నాసంతోష
మునకు మేరలేదుగదా.)

కంకు—భూమిసాలా! నీనట్లుతలచకము భూమింజయుండెప్పటికిని నా
కౌరవాభిగడంగియుండడు. బృహన్న తన నవిరణవిక్రమాతి
చయమున వారి నెదిర్చియుండును.

విరా—కంకా! (కోపముతో) మీభూసురులిటులనే బ్రతుకుచుందురు
కాబోలు.

గీ. నాదుహారము మెక్కు చుకంకుభట్ట
నాదుశనయుండు నాధేరులనదల్చు
వేడిరూపుండు నాచాము పేర్చెనచుచు
నాదుపుతునిచులకగా గంటివటరా.

కంకు—ధరణీశ్వరా! చులకనగా చూచుటగాదు. కారణమున నట్లు
వచించితిని. మీరెన్ని నీచోక్తులాడికోపించినను నిశ్చయముగా
బృహన్నలయే జయించెనుగాని నీశనయునుగాదు.

విరా—[కోపమున] కంకా! నీవునా యాస్థానమున యుండదగవు. నీ
చిక్కున్న చోటికి వెళ్ళుము. దుగ్ధార్గ.

[సాచికతోవైచును.]

(కంకునకు లలాటంబున రక్తము కారుచుండ)

సై—(తనలో) క. యిలయింద్రప్రస్థపువర

నిలయుండయి యింద్రపీఠనానీనుడయి

బలవంతులనగ సోదరు

గల యీతను తుచ్చునరునిచే గోటుయనె.

[రక్తము పవిటచెంగున ఆద్దుచుండును]

విరా—పై రంధ్రీ! పరులనంటనని శ్రీరంగనీతులు బలుకూచు నిపుడు
కంకునంటితివికావా యిదిపతివ్రతధర్మమగునా.

పై—నుతస్యభూమిశా!

గీ. యితనిరక్తము యన్నిబిందువులుధరను
వ్రాలినను నీదుక్షితివన్నివత్సరములు
కరువుబాధలుగల్గుచు జననమ్మద్ది
జేమమొందుచు విను మతస్యభూమినాథ.

వి—[తనలో] ఆహా దైవమా! యంతనిచేసితిని. అన్యాయముగా
భూసురునితట్ట నకకూపాంధకారముచూచితి. [ప్రకాశముగా]
భూసురవంశతిలకా! యీదీనునిరక్షించుము.

[పాదములు పట్టుకొనును.]

కంకు—రాజా! విచారించెదవేల మిగిలిన కార్యమునకు విచారించ
తగదు. మంగళతూర్యములు వినరావచ్చెను. యుత్తరుని యె
దుర్మొందములెండు.

(నిష్క్రమింతురు.)

(ఉత్తరుడు ప్రవేశించును.)

విరా—తనప్రక్కజేర్చి ముద్దువుత్రా యుత్తరా!

గీ. యటుల నాకురువార్ధిగడంగినావు
యటులగోవుల మరలించినెగడినావు
సంగరంబున గలయట్టి సంగతేమి
వేగనాతోడదెల్పుమివేడ్కమీర.

ఉత్త—శంకృమనభాగ్యవశమున నొకమహామహాని కరుణచే కురు
బలంబును జయించి నురభులగాంచగల్గితిని. నాయొక్క శక్తివల్ల
కాదు.

విరా—కుమారా! మనయందు సంతకరుణజూపి నామహానుభావుడే
వరోనతనిగాంచుభాగ్యము లభించునా.

ఉత్త—జనకా! రేపుగాంచగల్గుదుము. అంతఃపురమునకు పోదము
రమ్ము.

విరా—సభాసదులారా! నేటికి సభచాలింతము.

సభా—చిత్తము.

విరా—(తనలో) కంకుబట్టు తెల్పినటుల యుత్తరుడు పట్టుచున్నాడు
కంకుబట్టు మహానీయరూపము కాని వేరుకాదు.

(నిష్క్రమించును.)

—♦ ద్వితీయ రంగము ♦—

(పాండవులు ప్రవేశము.)

ధర్మ—(ముఖమున వస్త్రము అడ్డుకొని) తమ్ముడా! ధనుజయూ
నిన్నటిదినమున నాకురువీరుల నెటులబరిమార్చి ధేనువుల మఱ
ల్పితివి చెప్పుము. విననువిస్మయించుచున్నవి.

అర్జు—అన్నయ్యా కాలుపుతా! నాయుత్తరునకు సారథిలేనికతంబున
నన్నుసారథిగా గొని యుద్ధరంగమునకు వెడలి నాకురుసేన చూ
చినంతనే యుత్తరుడు

గీ. నరునిజూచిన జంబూక మురుకినట్లు

కేసరినిజూచి కరులు భయమందినట్లు

కురుకులాంబుధి గన భూమింజయుండు

తేరుడిగ్గియు పురిలోపనురుకసాగె.

(అందరునునవ్వుదురు.)

అంతట సేనతనివట్టితెచ్చి ధైర్యముచెప్పి మననిజమెరిగించి వా
నిసారథిగాయొచ్చి సేనురథికుడనయి కురుసేన సురుమాషి ధేను

పుల తోల్పెచ్చితిమి. (చిత్రములన్నియు దెల్పెదనులే సంతోష మొందుదురు) భీముడు ధర్మజునిఁకజూచుచూ తమ్ముడా !
 ఫల్గునా నునయనుజుండు ముఖమునకు వస్త్రంబుయడ్డుపెట్టి
 యున్నాడు కతంబేమోకదా.

అర్జు—అన్నయ్యా ! మీఁట్లు మలివస్త్రమునుచుట కేతువేమో
 దెబ్బము.

ధర్మ—(నిజముదెల్పిన ముప్పనచ్చును) తమ్ములారా ! నేనుఁకనేవస్త్ర
 మునుంచితిని.

ద్రాప—ప్రాణేశ్వరులారా !

గీ. నిన్నదినమున విరటుడుయమతనూజు
 పాచికలునాడ ధర్మజు పరివాలుతోడ
 కురుసముద్రము బృహన్నలనీదినాడు
 యుగ వాచికతోడను యతనుగొట్టె

భీము—(కోపముతో) ఒకేవిరాటా ! దుర్మదాంధ !

గీ. సుంతయయినను దలఁక యమతనూజు
 పాచికను తోడ వైచినావటర నీచ
 నీదుపాలిటి కాలు ముకోదరుండు [ధర్మజునిజూచి]
 సెలవొసంగుము విరటుని దివికిజేన్తు.

ధర్మ—తమ్ములారా ! శాంతింపుడు. నావాత్స్యభూమిగనుడు సజ్జాతవత్స
 రంబున తన బిడ్డలవలె జూచియున్నాడు సుంతి కార్యమునకై సత
 నివధించ తగదు పొద్దగుచున్నది యెవరివుద్యోగములకు వారు
 చనిరేవుడకాలమున రాజయాస్తానమున బయల్పడుదముపొండు.

(నిష్క్రమింతురు.)

—♦ తృ తీ య రం గ ము ♦—

(యుధిష్ఠిరుండు విరటుని సింహాసనచుధిష్ఠించి యుండ
కడమవారిలు ప్రక్కననిలుచుకొని యుందురు.)

విరటుడు పశ్చిమము.

విర—కోపముతో కంకా! నీకింతకావరమేల. మత్స్యసింహాసనాధీశు
డనయి వైరివీరులశూలమునై మహాగాంభీర్య రాజమూర్తాండ
రారాజునై నను జూచినంతనే గుండెగభిల్లన ప్రజలుభయమందు
చుండ నీవు నిరాఘాటముగా వీరమధిష్ఠించినావు మర్మార్గ [నరు
కబోవును.]

భీము—ఓరి విరాటా!

గీ. యిద్రసింహాసనముకు నర్హుడయినయట్టి
నుహుడు యీనీచవీరమలంకరింప
నర్హుడుగాడని మదియెంచకొరి
మత్స్యభూమిశ విరటుమర్మార్గనీచ.

విరా—ఓరి వలలా! యీభూసురుని కొరకయి నన్నిట్లు అవమానించెద
వా. యీభూసురభూతకుడు దేవసింహాసనమున కర్హుడా.

భీము—ఓరీ దుర్మదాంధ మన్యురాక్షసా! యీమహాచుభావుడు
భూసురుడుగాడు.

నీ. శ్రీరాజమహారాజ రాజవూజితుడయ్యి

గజపురంబేలు కంఠీరవుండు

నవఖండమండలాధీశుడయి రిపులను

వేడ్కతో జయమందు వీరవరుడు

గాంభీర్యకదన కంఠీరవుండననెగడు

హయమేధయాగాదిహర్షనుండు

చంద్రవంశస్థపాచంద్రుడౌ యాపాంశు
మహిమతిసుత పంచజ్యేష్ఠసుతుడు

గీ. కార్యవాద్విజవర్తన కార్యకుండు
పూనిధ్మంబు పాలించుపుడమిరేడు
ద్వితీయద్రశంకునందను డనగవెలయు
ధర్మపరుడగు ధర్మరాజితనెగనుము.

వీరా—[ఆశ్చర్యమొందును] ఆహా! నాయొక్కభాగ్యము.

అర్జ—విరాట్రాజమా? (భీమునిజూపి)

నీ. యేఘనుండిభువి యగరవేయనుకాశి
తొండంబులనువిను వీధిజేర
యేమహామహనీయుడిలలోన బకుడనెడి
దైత్యునిచెండాడె దర్పణముగ
యేయప్తయైశ్వర్యవంతు డేకాచకో
పురజనుల రక్షించెపుడమిలోన
యేభూమిసాలుని సోదరుమ్మగరుజ
వికృముద్రుంచె గాంధర్వవమున

గీ. అట్టిజగదేకవీరుడు కుంతిసుతుడు
పక్షి అనుజాత్ముడయిన వృకోదరుండు
పాండురాజునిపుత్రుడై చెలగువాడు
ఘురుడుభీయుండు యీతండు మనుజనాథ.

భీము—సరనాథశ్రేష్ఠా! [అర్జునునిజూపి]

నీ. పురుషుత పుత్రుడయి పుడమిని జన్మించి
నకల దైత్యులనెల్ల సంహరించి

విలువిద్యనేర్పున విద్యనాదునిచేత

మేటయని దుగ్గినదజు పట్టికట్టి
ఘోరిదానవులయి కాలకేయులద్రుంచి

ప్రజలకష్టంబుల గీటడంచి
పాలాక్షుమెప్పించి పాశుపతాస్త్రంబు

గొనినురాసురులు తనబలముమెచ్చి

గీ. పాంచభూమిశువుత్రుని పెండ్లియాడి

ద్వారకాపురినాధుడౌ మాధవునకు

ప్రాణసంగడి బాంధవుడనగవెలయు

సింహపిచురంబు విజయసింహంబుయితడే.

(నకులుని జూచి) యీకుర్చిడు

క. సురులకు జ్యేష్ఠసుతుండును

పేరును దామగ్రంథియనగ నీనగరమునకా

తురగముల కాటనేర్పుచు

మరుగుగవర్తించుచుండె మహిపతియినుమా.

(సహదేవునిజూపి) యీపసిపాపడు.

గీ. మాద్రద్వితీయసుతుడు సహదేవుడితడు

తండ్రిపాలుడనంగను ధేనువులకు

రోగబాధలులేకుండ పురమునందు

యున్నవాడితడు మమ్మిపుడుగన్నవాడు.

[ద్రాపతినిజూచి] యీపతిప్రతాపిరోమణి.

క. పాంచాలుతనయద్రాపతి

అంచితముగ యీపెనీదునగరంబందున్

గొంచకమాలిని యనుచును

యించుకవర్తించుచుండె యీ భూనాథు.

విరా—(ధర్మజుని పాదములపై బడి) ధర్మభూపాలచూడామణి! యీసీచు
ని రక్షించుము. తెలియక బానిసలుగా నొనర్చిన దోషము
క్షమించుము. నాతప్పులు మఱచుచున్నాను. నాకుమీరు
యొనర్చిన ఉపకారమునకు మీ కేవలమితీయవలయునోతోచదు
మీయొక్క దయాదాక్షిణ్యములవలననే నున్న గాజ్యము వృధి
విపై నిర్దిష్ట. మీ కేమిచేయువాడను. రాజా! భువనసంతేజా!

ధర్మ—విరటా! నీవుమమ్ములను.

చ. ఘనశిఖాతము భంగమొందకను యుద్యోగంబులక గూర్చి మ
మ్మునురక్షించియు యుండుదానికినివ్రత్యమైన ఉపకార
మీగణముల్ దెచ్చుట తప్పగాచుటయు యింక నీవుమాకెం
తోనన్మానంబున బాధువై వలలుచుంటక జూచుకొమ్మిధర్మ.

విరా—అజాతశత్రూ! మాట బంధుత్వముగాదు. నాఉపకారము
(అర్జునునిజూచి) అర్జునా! నాయందుదయయించి.

ఉ. నాదగుమద్దువుతియగు సుత్తరశత్రును నీకునర్జునా
భేదముమాని నందరినుఖంబున నీదఃజేర్చుమయ్యయో
శతముఖునందనా వినుతిశీలన మాదగు పాపకాముల్
కెద్దగనీమనంబునను జేర్చుకుమయ్యనమస్కరించెదక.

అర్జ—విరాటా! అటులయొనర్చుటకు యేలాటిసంవేదములు లేవు
నేనామెకు విద్య గరవుటచేతనే నామెకు జనకిభావము. నీవీకా
ర్యముచేయవలయునని యన్నచో నాకుమారుడభిమన్యునకిచ్చి
వివాహము జరుపుము యిదిమాయందరికు సమ్మతము.

విరా—(గంతోషముతో) యవరురా! ఘణిహరా.

ఘణి—దేవనయాజ్ఞయేమి.

విరా—నేవకా నీవీ క్షణంబున ద్వారకకుబోయి శ్రీకృష్ణబలరామ
సర్వబంధు సామంత పరివారముతో అభిమన్యుని దోడ్కొని

రమ్మ—శ్రీకృష్ణభగవానులతో

చ. విరటుని పట్టణంబును యుండియు కౌరవవీరులందరి
దూరమున దుగించవారిగని యుల్లసమంచును తనదువుతిరికా
యుత్తరనిత్తు సర్జనకంచు సుహీపతి బల్కినారు నా
గర్వచ కిచ్చమంచు తగజెప్పియు నిట్టులటంచు బల్కినా.

తే. గీ. బంధుబృత్యాదివర్గ పరివారసహిత
ముగను అభిమయ్య నాముద్దునుతులనిటకు
తెమ్మటంచును నాధర్మసూచుడిటకు
చచటకాజ్ఞ నొసంగెనోసార్యభామా.
యనితెల్పి తొడ్కొనిరమ్మ.

సేవ—చిత్తము.

(నిష్క్రమించుచు.)

తెరవాలును.

—చతుర్థరంగము—

[ద్వారకాపురి—శ్రీకృష్ణసభ]

(శ్రీకృష్ణ బలరామయువకులు ప్రవేశము.)

శ్రీకృ—సభికులారా! పాండవులు యున్న జాడలు తెలియరాకున్నవి
వారలు నెట్టి కుడుములు గుఱచుచుండినోకదా. కాలమాల్య
మెవరివశము కష్టము సుఖము సుఖము కష్టముగాను మారు
చుండును. హా! పాండవులారా!

గీ. సత్యసంధులు యని లోకమందు నెగడ
యున్నవారికి నెట్టి కాలంబుగూడె
త్వరిలో మీకష్టములుదీరు గలవునుమ్మి
ధన్యగుణులార పాండవ కుమారులార.

(నేనకుడు ప్రవేశము)

సేవ—సలామ్ షీకుష్ప్రమారాజ్

శ్రీ—నీవెవరవు యేచగరమునుండి చరుడెంచితివి.

సేవ—మారాజ్ ! మాదె మత్స్యగర్ విరాటా రాజానేవకుడు మే
మై మత్స్యదేశం ! మత్స్యదేశం !

శ్రీ—అయిన నిటు చరుడెంచుటకు కారణమేమి.

సేవ—రాజా ! ధురోధనారాజ్ఞా వచ్చి నూరాజ్ఞా ఆవులతోల్కో
పోతూయున్నాడు అపుడూ రాజాగాను మైనై వుకకెచెటా
వుత్తర్డుమీకీ అర్జునకీ లేకోయుద్ధాన్ని చర్గనూ అర్జునవార్కి
మార్గైకోమర్గయాఅయినార్. గోవ్లతోల్కోచ్చినాడో అం
దువుత్తర్కి అర్జునకీ తామన్నారు. అర్జునానాకీ సకోమైబేటా
అభిమన్కిచేయమన్నాడో. అందు మా రాజానమ్మతిం
తుమ్కులేకోహ్వాకతే బోలేడోమారాజ్.

శ్రీశ్రీ—అటులయిన పాండవులు మీపురమున యున్నారు.

సే—క్యాబే ఓబోల్ నెకోక్యావ్ తబ్కుపూస్తాహె సచ్చిహేచే.

శ్రీశ్రీ—సరి. సరి. సేవకాయితగుమ్మ.

సేవ—ప్రవేశించును.

శ్రీశ్రీ—నీవతిత్వరితముగా సైన్యబంధుచర్లముల నాయుత్తపర్చుము.
మత్స్యపురంబునకు పోవలయును.

సేవ—చిత్తము. (నిష్క్రమించును).

శ్రీశ్రీ—అన్నయ్యా ! బలరామావంటివా. పాండవులజాడలు మన
మతిత్వరితముగా నేగవలయులెండు.

బల—అనుజా! అటులనే నేగుదము.

(శ్రీశ్రీష్ట బలరామసైన్యము నిష్క్రమించును)

[తెరవాలును].

—♦ పంచమరంగము ♦—

సభామంటపము.

(విరాటుడు సభయుండ శ్రీకృష్ణుడు ప్రవేశించుచు).

అందరు—పదివేలవందనములు. పరమపురుషా.

ధర్మ—వాసుదేవా పదివేలవందనములు.

శ్రీకృ—బావాయుధిష్ఠిరమహారాజా! అజ్ఞాతవాస మొలుకడతేప్పిరిో
కదా. విరాటాజ్ఞామిత్యుచ్చిన యాహారదోషంబున నతని
గోగణంబులమరల్పితిరి. అందులకుదగు ప్రత్యుపకారము చేయు
చున్నాడు. మనస్సుపూర్తిగా యాకార్యమును జరిగింపుము.

అర్జ—పుండరీకాక్షా! అదియంతయు నీలనుగ్రహమేకదా. సర్వకాలము
ల నీదయవలనగదా కడతేరుచుంటిమి. మీరు మాయందుదయ
జూచుచుండ నెట్టికష్టములయినను సుఖముగాయుండును.

శ్రీకృ—మత్స్యభూమికా! శుభకార్యము నెపుడు నిశ్చయించిరి.

విరా—మధుసూధనా! రేపువ్రదయము రోహిణీనక్షత్రకన్యాలగ్నమున
ఘడియలకు నిశ్చయించితిమి.

శ్రీకృ—అయిన వలయుకార్యముల చక్కచేయుడు.

విరా—కుమారా పుత్రరా! నీవతివేగంబున నగరికిజని బంధుజనులకు
వలయువిడుదులు గావింపుము అంతఃపురస్త్రీలను ఉత్తరను
దోడ్కొనిగమ్మనిదెల్పుము

ఉత్తి—తండ్రి! అజ్ఞశిరసావహించెదను.

(ఉత్తరప్రవేశము)

విరా—సభాసదులారా!

గీ. నాదుపుత్రిక సుత్తర కన్యనిపుడు

క్షీతినిపార్థుని సుతుడు సౌభద్యుండు

నొసగి నివ్వడివాహ మహాత్సవంబు

జరుప యిష్టమొకద మీకు సభ్యులార.

అందరు—మహాభాగ్యము !

శ్రీకృ—విరాట ధర్మశివరా ! పలయువకులు కానిండు.

విరా—ఎవరు.

సేవ—స్వామీ మహాపరీషాదము !

విరా—నీవతిత్వరితంబునజని భూసురోత్తములను దోడ్కొనిరమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు.)

[భూసురులు ప్రవేశింతురు.]

అప్పానధానులు—సుబ్బావధానులూ! విరాటనిపుత్రివివాహమపెచూ

తననమునకు ఐష్ట్యము నేవెత్తున్నా.

సు—నేనురావలయుననే వ్రద్దేమగయియున్నదిరా. నిన్ను పేరింభొట్లుగారి

యింటో బ్రాహ్మణార్థముకు భోంచేసిన గారెలుబూరెలు అతి

రసాలు బొబ్బట్లుపొరలు పొరలునెయ్యి శాఖసాకములు యిం

కనుకుత్తుకలోయున్నది. అయినను వమానురా.

(దారిలో రామశాస్త్రి వెంకటశాస్త్రి వెళ్ళుచుండురు.)

అప్పా—యవరా! అటువెళ్ళువాడు (నిదానించి) కొండుంబట్టూ.

కొం—ఎవరురా అక్కడ.

అప్పా—నేగడటరా కొండుంబట్టు.

కొం—ఒరేనీవ్వవరా అప్పావధానులు నిన్నుగడవరా.

అప్పా—వీడెవరు.

కొం—మల్లాశాస్త్రులకొమారుడు రామశాస్త్రి.

అప్పా—ఒరే ! నివ్వవరా రామా నిన్ను చూచినముందు తీర్తయా

త) పోయేటప్పుడు చూచినదే కాబట్టి గుర్తించలేదునాయనా.

యితనెవరు !

రామ—యితను వెంకుళాస్త్రి గడపా !

అప్ప—అవును ముచినాను హస్తీపురము బోవుమార్గములో నాతో సంభాషించుచూ వచ్చినవాడవుగదూ. నాయనామితాతగారి అవ్వ మాతాతగారిముత్తాత చిన్నాయన కుమారుడికూతురు మనమరాలు కూతురూ మనవాడివే బంధుత్వములు.

సేవ—భూసురులారా ! రాజేంద్రుడు తొందరచేయుచున్నారు. రంశు.

రా—పస్తున్నామురా పాపపీకట

(భూసురులు పోవేశము.)

విరా—భూసురోత్తములారా ! త్వరితగా కార్యముజరిగింపుడు.

భూ—పెండ్లి కుమార్తెను పెండ్లి కుమారుని నిటు పీఠాసనములమీద కూర్చుండజెట్టుడు.

(అభిమత్య సుత్తరులుపోవేశము.)

(పీఠాసనములపై కూర్చుందురు.)

భూ—(సభాసదులకక్షితలివ్వ అక్షితులు బుచ్చుకొని) సుభభవ సుభభవ దీర్ఘాయురారోగ్యంస్తు (అని గొణుకుచూ) అభిమత్య ! మంగళసూత్రము కట్టుము. (అటులచేయును)
(చేయవలయు వివాహ కార్యములు జేయుచు కార్యములు పూర్తియై వెడలుచువు)

సభాసదులు—అక్షితలుజల్లి.

(మత్తకోకిల)

మంగళమునరసందనా పాభద్ర శశికులపావనా

అంగనా హృదయారమదనా అంబుజాక్ష సుధవనా

యుత్తరా మానసిగమ హృసిద్ధితంబుగ నీకునూ

యుత్తమని వారాజు యిప్పుడె యిచ్చముచ్చట దీర్చెనూ

ధరను నాయురారోగ్యము భువిగల్గిమీరలు సుఖముగా

కరమరందుగ వర్ణిలుచును ఘోరముగా యుండేరుగా

జయము జయమగునీకు నోసాభద్రక్రీడిసమాత్మజా

జయముగూడును యిహవిరంబున జయము యత్తరయాత్మజా.

విరా—సభానదులారా ! మీరుమీయొక్క యానందములనుండి నా

యొక్కచందన తాంబూలాతి గౌరవములుగొనుడు.

అందరు—(గైకొందురు)

విరా—కాలకృత్యములకు లేండు.

అందరు— [నిష్క్రమింతురు],

తెరవాల్లును.

మత్తకోకిల.

మంగళంబిడె వసుధవల్లూరిమందిర కఘుకుల

రాఘవేంద్రవేగగొని మదికరుణజూడుము నన్నిల

అభినవాడు త్తరగోధనాపహరణము యీక్షితిగ

అభిమతంబుగ యొనర్చినాడను ప్రీతిచేకొనునాకృతిగ.

గద్య.

ఇది శ్రీరామచంద్ర పాదసేవాదురంధరి వలేటవారిపాలెపుర

మందిర చతుర్థవర్షశ్రేష్ఠ కంచర్లగోత్రోద్భవ రావివంశ

పయఃపారావార రాకాసుధాకర లక్ష్మీంబగర్భ

సుక్తముక్తాఫల అప్పయామాత్యద్వితీయా

తనూభవ గజరాజచరిత్రచనానైక

అచ్చియామాత్యప్రణీతంబయిన

శ్రీఅభినవ ఉత్తరగోధనాప

హరిణమచునాటకరాజం

సంపూర్ణము.

భరతవాక్యము.

శా. వ్రజనాథుండు ప్రజానుకూలముగ పరిపాలంతాజేయ జా
యజసన్మద్ధిగ సస్యక్షీరశయమున్ భూగోవులున్ యిచ్చుచు
నాభుజగేందున్ దలఁపట్టజారచోరాదిత్య విషబాధలున్
మత్ ప్రజకష్టంబులులేకనిర్జరముగా సత్యంబుపాలించెడిన్.

సమంతము.

